

Bibeltro och kristologi i en avkristnad tid

Av kyrkoherde Sten Rydh
Evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige
Föredrag vid pastoralkonferens i Bengtsfors, maj 2018

1. Teologins förfall

Den yttre kristna kyrkan är idag i stor kris. I många länder där kristendomen tidigare var en självklar del av kulturen och då särskilt i de gamla, kristna länderna i väst, har avkristningen gått snabbt och effektivt. Ateism och agnosticism har brett ut sig och massmedia kännetecknas av både okunskap om kristendomen och en slags omedveten kritik mot många av dess grundläggande läror. I Sverige, som längre tillbaka i historien var ett konfessionellt, lutherskt land, finns nu inte många spår kvar av detta förutom den yttre kyrkoorganisationen, som fortfarande kallar sig luthersk. Men ser man till vad som lärs i kyrkorna i allmänhet, så är det en urvattnad, konturlös och utslätad form av allmänreligion, där frågan om synd och nåd, evigt liv, frälsning eller förtappelse inte längre är huvudsaken eller inte ens nämns. Det som så gott som överallt möter är en hygglig, trevlig och totalt intetsägande morallära, som snarast kan betecknas som snällhet och menlöshet eller som en plädering för allmänmännisklig gemenskap med några få religiösa inslag. Självklart blir enligt detta snömos var och en salig på sin tro, om det nu överhuvud taget finns någon salighet.

Kristus nämns ibland, men då endast som en förebild eller rentav upprorsledare. Tanken att Kristus på allvar skulle vara sann Gud och sann människa i en person, och att detta är ett historiskt faktum med avgörande betydelse för hela världens frälsning förvisas till historiens skräpkammare. De gamla dogmerna med sin klart utformade bibliska kristologi hör inte hemma i en tid, då alla bekänner sig till relativismen. Ingen kan enligt denna veta vad som verkligen är sant, och den som påstår sig ha kommit fram till sanningen måste redan på grund av detta anspråk ha fel. Olika religioner ses som något som hör till människors olika egenheter, uttryck, känslor och åsikter, precis som vilka andra idéer som helst. Tanken att en viss bok ens skulle kunna vara en direkt uppenbarelse från Gud anses fullständigt orimlig i vår tid. De som på fullt allvar menar att det finns religiösa skrifter som är inspirerade av Gud själv och som är ett budskap från Honom, avfärdas som totalt ovetenskapliga, ja ansvarlösa och farliga. Det värsta man kan säga om en sådan fast religiös övertygelse är att den är "fundamentalistisk". Därmed anses denna övertygelse för alltid omöjlig och omintetgjord. Den hör inte hemma i ett modernt samhälle. Den är farlig och likställs med vissa grupperas kriminella agerande i form av terrorattentat, gruppvåldtäkter och andra hemskheter. Ja, man menar att fundamentalismen med nödvändighet leder till våld, förtryck och terror. Så skriver t.ex. den förra nunnan *Karen Armstrong*:

... ordet fundamentalism har kommit för att stanna, oavsett vad vi tycker om det. Det är också min egen ståndpunkt. Fundamentalism är inget idealiskt ord men lämpar sig som beteckning på rörelser som trots olikheter sinsemellan har ett starkt släktskap. I inledningen till sitt monumentala verk om fundamentalismen i sex delar hävdar Martin E. Marty¹ och R. Scott Appleby² att alla 'fundamentalisterna' följer ett visst mönster. Det är kampberedda fromhetstyper som har uppstått i reaktion mot det människorna uppfattar som kris. De är i konflikt med fiender, vilkas sekularistiska politik och uppfattningar betraktas som fiendliga mot religionen som sådan. Fundamentalisterna ser inte kampen som någon konventionell politisk kamp utan upplever den som ett krig mellan det goda och det onda. De är rädda för att bli utplånade och försöker stärka sin ifrågasatta identitet genom att selektivt återuppliva vissa äldre doktriner och bruk.³

¹ Martin E. Marty (f. 1928), amerikansk-luthersk religions- och fredsforskare

² R. Scott Appleby (f. 1956), prof. i historia och religionsforskare vid Notre Dame university, Indiana

³ Karen Armstrong (f. 1944), *Kampen för Gud*, Stockholm 2000, s. 11, eng. orig. *The Battle for God*. Armstrong är brittisk författare, verksam vid College for the Study of Judaism i London.

De grupper som Armstrong behandlar utifrån detta mönster är ”protestantisk fundamentalism i USA, judisk fundamentalism i Israel och muslimsk fundamentalism i det sunni-islamiska Egypten, respektive det shia-islamiska Iran.”

Detta sätt att föra samman rörelser inom olika religioner är försåtligt. Att historiskt behandla sådana rörelser på ett kunnigt sätt vore både hederligt och ärbart. Men Armstrong vänder udden i sin breda undersökning mot kristendomen som sådan, d.v.s den kristendom som verkligen tror att de bibliska berättelserna är sanna. Hon skriver:

I den förmoderna världen hade människorna en annan syn på historien än vi. De var mindre intresserade av faktiska händelseförlopp och mer angelägna om att förstå händelsernas innebörd. Historiska händelser betraktades inte som unika tilldragelser i ett fjärran förflutet utan uppfattades av bestående, tidlösa realiteter. Historien hade en benägenhet att upprepa sig, eftersom ingenting var nytt under solen. I de historiska berättelserna försökte man få fram denna evighetsdimension. Det betyder att vi inte vet hur det egentligen gick till när de gamla israeliterna flydde från Egypten och tog sig över Sävuhavet. Historien är medvetet skriven som en myt och hänger samman med andra historier om övergångsriter, nedsänkning i djupet och gudar som klyver hav mitt itu och skapar en ny verklighet.⁴

Armstrong är här starkt beroende av den modernistiska 1900-talsteologin. Där påstår man i regel att de gamla, bibliska författarna skulle ha haft ett annat sanningsbegrepp än vi. De skulle alltså medvetet – eller t.o.m. omedvetet (!?) – ha skildrat händelser på ett mytologiskt sätt. De skriver som om uttåget ur Egypten hade skett som en faktisk händelse där Gud själv öppnade en väg genom havet, fastän de mycket väl visste att det *historiskt sett* gått till på ett annat sätt. Samma sak gäller i princip alla Bibelns under och inte minst Kristi egen historia när han blev människa, led och dog för våra synder och uppstod ur graven samt for upp till himlen. Allt detta måste enligt den moderna teologin ”avmytologiseras” för att man skall nå fram till den historiska kärnan av vetenskaplig sanning. Den teologiska förgrundsgestalten är här givetvis *Bultmann*⁵.

Armstrong påstår, att bibeltroende människors sätt att läsa Bibeln och verkligen tro att det som skildras är sant, rätt och riktigt, skulle vara en modern företeelse, som inte fanns i den gamla kyrkan: ”Men bokstavlig läsning av Skriften är ... en modern företeelse som härrör från det rationellas dominans över den mytiska medvetenheten” (s. 31). Hon har visserligen rätt i, att det även inom den kristna kyrkan i viss mån också funnits starkt allegoriska rörelser, som med hjälp av omtolkningar lagt in en annan mening i bibeltexten än den tydliga, klara historiska förståelsen av händelserna. Framför allt var Origenes (o. 185-254) företrädare för en sådan läsning av Skriften. Men Armstrong glömmer att påpeka, att fornkyrkans teologer med stor och överväldigande enighet verkligen trodde att Bibeln är verbalinspirerad. Guds Ande har inte bara ingivit budskapet som sådant, utan också orden som framställer detta budskap. Just därför att man var övertygad om att texten var från Gud och inspirerad av den Helige Ande, kunde man också fundera över om texten - förutom den bokstavliga betydelsen - också hade en djupare mening. Så anger ju t.ex. Paulus själv, att berättelsen om de två kvinnorna Hagar och Sara i 1 Mos. 17 har en djupare mening (ἀτινά ἐστιν ἀλληγοροῦμενα, dessa ord är allegoriska), eftersom de också betecknar gamla och nya förbundet (Gal. 4:24).

Fornkyrkans kristna teologer trodde förvisso på de bibliska texternas sanning också rent historiskt. Detta tar de moderna bibelkritiska teologerna inte någon hänsyn till och Armstrong följer dem troget. Hon skriver: ”Före den moderna eran var allegoriska, symboliska och esoteriska tolkningar av de heliga texterna livligt uppskattade av både judar, kristna och muslimer. Guds Ord var oändligt och rymde en mångfald innebörder. Därför blev judarna inte, som många religiösa i vår tid skulle ha blivit, upprörda över Lurias⁶ avvikelser från Bibelns klart utsagda budskap. Hans myt talade till dem med auktoritet därför att den förklarade deras liv och skänkte det mening” (s. 31).

⁴ Armstrong, a.a., s.15

⁵ Rudolf Bultmann (1884-1976), tysk radikal teolog, bl.a. verksam i Breslau, Gießen och Marburg. Bultmann var anhängare av Heideggers existentiellfilosofi, men tog avstånd från Heidegger när denne kom att engagera sig för nazismen.

⁶ Isaac Luria (1534-1572), var en judisk, kabbalistisk författare, som Armstrong hänvisar till.

Genom att hänvisa till sådana speciella, mystiska riktningar får Armstrong det att se ut som om "fundamentalismen" enbart skulle vara en modern rörelse utan stöd i de olika religionerna själva. Men man får då inte glömma att även sådana teologer som t.ex. Origenes, vilka utvecklade den allegoriska metoden, utgick från att Bibeln har en historisk, bokstavlig mening.⁷ Man kan utan överdrift säga att både fornkyrkan, medeltiden och reformationen fram till och med ortodoxin hade en gemensam syn på bibelordets inspiration och ofelbarhet. De skillnader som fanns var hur man skulle förstå detta inspirerade budskap från Gud på rätt sätt.⁸ Även om vi som kristna tar avstånd från övriga religioners urkunder måste vi ändå erkänna, att deras anhängare i regel har trott och tror att dessa urkunder är sanna. Så tror muslimerna att Koranen är en uppenbarelse från Gud och på liknande sätt tror mormonerna att deras heliga bok inte är Joseph Smiths egna funderingar utan ett inspirerat budskap från Gud.

Men Armstrong och den stora majoriteten av dagens religiösa tänkare anser, att just det enkla och för en troende självklara, ja rentav barnsliga försanthållandet av de heliga urkunderna är något konstigt, felaktigt och just "fundamentalistiskt". Det är då två saker hon reagerar emot: det klassiska sanningsbegreppet som sådant och fenomenet att människor tror i enlighet med detta.

Det klassiska sanningsbegreppet

Det första är själva det klassiska sanningsbegreppet.⁹ Paulus ger uttryck för det inför den romerske landshövdingen Felix: "Men detta bekänner jag för dig: att jag enligt Vägen, som de kallar en sekt, tjänar mina faders Gud på så sätt att *jag tror på allt som står skrivet* i lagen och hos profeterna. Och jag har samma hopp till Gud som de, att både rättfärdiga och orättfärdiga ska uppstå en gång" (Apg. 24:14f, min kurs.). Enligt Armstrongs syn – om hon vore konsekvent – måste Paulus ha tillhört en långt senare tid, då han inte kunde ha haft detta sanningsbegrepp så tidigt i historien. Men nu tycks märkligt nog denne apostel ha ett mycket modernt, vetenskapligt sanningsbegrepp. Han tror ju faktiskt att det som står skrivet är historiskt och bokstavligt sant, på samma sätt som de flesta människor idag tror att det forskarna säger om naturen m.m. är sant.

Sanningsbegreppet innebär ju att en utsaga vilken framställs som ett faktum, som ett påstående om någonting, antingen måste vara sant eller falskt. Forskarna säger t.ex. att vatten är en kemisk förening som består av väte och syre. Vi håller med om att detta är sant, eftersom det har bekräftats genom många experiment och undersökningar av tillförlitliga vetenskapspersoner. Innan den moderna forskningen hade nått så långt, visste man inte hur det egentligen var. Den som idag påstår att vatten består av kol och kväve har fel. Han är okunnig eller lögnaktig. Det finns visserligen också halvsanningar, då man blandar fakta med lögn, men en halvsanning kan aldrig betecknas som *sanning* eftersom den inte är helt och hållet sann. Om vi t.ex. säger att vatten består av syre och kol är det bara en *halvsanning* och därmed ett *falskt* påstående.

Vad Paulus påstår inför Felix är att han tror att Bibelns berättelser är *sanna*. Detta gäller inte bara den ena eller andra berättelsen, utan han tror på alltsammans. Han tar också ett viktigt exempel ur Bibelns rika arsenal: Paulus tror att både rättfärdiga och orättfärdiga skall uppstå en gång. Vad Paulus säger är alltså detta: 1. Hela Bibeln är sann. 2. Bibeln lär att det kommer att bli en uppståndelse från de döda en gång (när Gud ska döma världen), och att då både orättfärdiga och rättfärdiga skall vara med. 3. Paulus tror och är övertygad om att detta är sant.

⁷ Professor Bengt Hägglund (1920-2017) skriver: "Men det bör framhållas, att Origenes ej blott allegoriserar. Som den framstående exeget han är, visar han även förståelse för den historiska innebörden, liksom han grundligt arbetar med själva texten" (Teologins historia, Lund 1966, s. 47).

⁸ Så kom man inom medeltidskyrkan att genomgående hävda Skriftens fyrfaldiga mening: den historiska, allegoriska, typologiska och allegoriska. *Luther* hävdar däremot att texten har en enda grundläggande mening, och att denna mening är tydlig och klar. Endast när Skriften själv tydligt anger det, har vi rätt att lägga in en annan mening i den. Däremot avvisar Luther inte allegorin som hjälpmedel i uppbyggliga sammanhang, bara den inte används felaktigt för att ta bort textens egentliga mening.

⁹ Filosoferna beskriver detta på många sätt, som jag här inte går in på. En definition kan vara: "Sanning ses som betecknande en egenskap hos ett påstående, som kan sägas vara sant eller osant, det vill säga antingen sant eller inte sant det vill säga falskt. Ett påstående som uppfyller det villkoret har brukat karakteriseras som deskriptivt, alltså beskrivande. Enligt klassisk filosofi var varje meningsfullt påstående deskriptivt" (sv. wikipedia, *sanningens logik*).

När människor som Felix ställs inför en sådan trosövertygelse reagerar de olika. Felix kände mycket väl till kristendomen (Apg. 24:22) och han förstod uppenbarligen vad Paulus menade. Han lät också Paulus tala vid flera tillfällen om tron på Kristus Jesus, och då var också hans hustru närvarande (v. 24). Men han blev förskräckt när Paulus allvarligt talade om rättfärdighet, återhållsamhet och dom. Det som är viktigt i det här sammanhanget är att Felix och Paulus delar samma sanningsbegrepp. Felix förstår mycket väl att Paulus talar om en tro på fakta, en tro på saker som Paulus håller för sanna. Han blir förskräckt över dess konsekvenser, men han kommer inte med bortförklaringar av typen att Paulus egentligen talar om någonting helt annat än uppståndelsen och domen.

Paulus betonar också på många ställen i sina brev att det han förkunnar är helt och hållet sant. Paulus tar den gammaltestamentliga bilden av det osyrade brödet, som skulle ätas vid påskan. Detta fick inte innehålla någon surdeg (jäst) alls, ty även *"lite surdeg syrar hela degen"* (Gal. 5:9). Paulus tillämpar detta på läran om rättfärdiggörelsen. En människa blir endast rättfärdiggjord om hon tror att Kristus utfört hela frälsningsverket i hennes ställe. Om man blandar in lagens gärningar som ett villkor för rättfärdiggörelsen sker den inte längre för Kristi skull. Paulus har alltså även här samma gamla, klassiska sanningsbegrepp som i fråga om uppståndelsen. Antingen är det sant att tron på Kristi verk ensam frälsar, eller är det lögn. Även en mycket liten inblandning av laggärningar förstör läran om rättfärdiggörelsen.

När Kristus stod inför Pilatus sa han: *"Du säger själv att jag är en konung. Ja, därtill har jag kommit världen, att jag skall vittna för sanningen. Var och en som är av sanningen, han hör min röst"* (Joh. 18:37). Kristus gör enligt evangelierna vid flera tillfällen anspråk på att vara Messias, konungen, som skulle komma enligt profeternas förutsägelser. Han vittnar om att *Han är Guds Son, ett med Fadern*, och judarna anklagar honom därför för hädelse. Pilatus vet mycket väl om detta. Både Jesus, Pilatus och judarna har samma sanningsbegrepp. Pilatus inser att Jesus är oskyldig till alla de falska anklagelserna som bärs fram. Han står inför dilemmat att döma till döden en som han är övertygad om är oskyldig. Hans hustru har drömt om detta och avråder honom. Men han tvättar sina händer och vill komma ifrån skulden. Pilatus förstår att judarna ser Kristus som en falsk messiasgestalt. Men när Jesus kommer med det klara ordet: *"Var och en som är av sanningen, han hör min röst"* blir Pilatus förskräckt. Om det Jesus säger är sant är han verkligen Messias, Konungen, och då är Pilatus själv en syndare som handlar lögnaktigt och svekfullt. Han slår därför bort Jesu allvarliga ord med en hånfull fråga: *"Vad är sanning?"* (v. 38).

Så har Pilatus ord kommit att stå för relativismen i sanningsbegreppet. Ingen kan egentligen veta vad som är sanning när det gäller livets avgörande, allvarliga och religiösa frågor. Men vi ska då ha klart för oss, att Pilatus handlingssätt är ett sätt att vända bort den sanning man inser och dess allvarliga konsekvenser från sig själv. Så försöker många brottslingar förneka sin skuld, även när de blir överbevisade. De försöker gärna kasta skulden på någon annan och förklara sig själva oskyldiga. Men det betyder inte att de har ett annat sanningsbegrepp. Det klassiska sanningsbegreppet är djupt rotat i vår natur, i vårt samvete. Den moderna människan är också mycket vaken när det gäller att se fel och lögner hos någon annan. Vi kan bara tänka på de moderna nyhetsdrevnen, när någon skandal rullas upp. Då forskar man noga i alla möjliga dokument för att få fram sanningen i den aktuella skandalen.

Men Bibeln har den egenarten att den gör anspråk på att vara Guds egen SANNING, Guds sanna och tillförlitliga budskap om oss människor, och då framför allt det religiösa budskapet om vår synd, som utestänger oss från den eviga saligheten. Detta budskap är obehagligt för människor i alla tider. Vi människor urskuldar oss likt Pilatus på alla möjliga sätt. Detta är också den djupaste orsaken till att de moderna teologerna försöker avvisa det gamla, klassiska sanningsbegreppet och menar att profeter och apostlar egentligen talar om något annat, på ett mytiskt sätt. Deras budskap blir då inte längre hotande, utan snarare mystiskt, intressant och lockande, då det kommer att ligga i linje med alla människors naturliga religion i alla tider. Så kan kristendomen utifrån ett annorlunda sanningsbegrepp omtolkas till en helt annan religion, som bättre stämmer överens med vår tids älsklingsstankar.

Tro enligt det klassiska sanningsbegreppet

När vanliga människor läser Bibeln och säger sig tro på den, menar de helt enkelt att de tror på vad som står skrivet. Visserligen tycker många att det är svårt att tro på vissa saker och berättelser i Bibeln, och många tar avstånd från sådant de inte gillar. Men både de som har en djup övertygelse och tro på Bibelns sanning och de som mer eller mindre tar avstånd från vissa saker i Bibeln eller

förkastar den helt och hållet är överens om sanningsbegreppet. När de t.ex. läser om jungfrufödelsen, om Jesu botande av sjuka och uppväckande av döda, om Jesu lidande och uppståndelse från de döda på tredje dagen o.s.v. säger de flesta idag: "Det tror jag inte på" medan några säger: "Jo, jag tror faktiskt att det är sant". Några kanske intar en försiktig mellanställning: "Det ligger nog ändå någonting i det..." Men man har en gemensam syn på att dessa berättelser antingen är sanna eller falska. Man är överens om det klassiska sanningsbegreppet så länge man inte blivit intagen av den modernistiska, onaturliga bibeltolkningen att alltsammans egentligen handlar om något helt annat...

Tag som ett annat exempel skapelseberättelsen. Bibeln börjar ju med berättelsen om hur Gud skapade världen på sex dagar. Bibeltroende människor tror att detta är sant, medan de flesta i vår tid antingen avfärdar berättelsen som myter eller försöker att omtolka den till något annat. Man blir också ytterst upprörd om några kristna friskolor skulle lära att Gud verkligen har skapat världen på sex dagar. Hos oss får man inte ens nämna, att det finns olika syn på denna sak även bland forskare. Man menar att det är vetenskapligt bevisat att världen har kommit till genom årmiljoners utveckling. Den som inte accepterar detta avfärdas som "fundamentalist". Fy och usch! Alltså bör friskolor förbjudas... Här är det tydligt att man ändå är överens om sanningsbegreppet. Här avfärdas ju Bibelns skapelseberättelse som falsk. Problemet är att vissa kristna människor¹⁰ verkligen tror att Gud har skapat världen. Man tror i enlighet med det klassiska sanningsbegreppet, att det som står skrivet är sant! Men majoriteten inom den moderna naturvetenskapen har accepterat den s.k. evolutionismen (darwinismen), som direkt strider mot skapelseberättelsen i Genesis. Evolutionisterna anser ju att naturvetenskapliga fakta stöder evolutionsteorin (som de menar vara den teori, som är den mest sannolika idag, trots att det finns forskare som har en annan uppfattning). När det nu trots allt fortfarande finns människor som tror, att Bibelns skapelseberättelse skall uppfattas som fakta och att endast Gud själv vet hur skapelsen gick till, kommer genast Karen Armstrong och hela surven av moderna teologer och deras efterföljare och ropar på "fundamentalism". Dessa bibeltroende har mage att fasthålla vid skapelseberättelsen som historiskt sann enligt det klassiska sanningsbegreppet. Därmed förklarar de också evolutionismen som falsk, vilket gör alla upprörda. Man kräver att om någon skall vara troende i vår tid, måste han eller hon vara det på den moderna teologins villkor.

Men denna teologi är allt annat än vetenskaplig. Den påstår att Bibelns gamla författare hade ett annat sanningsbegrepp, och att de därför endast berättade om myter, som de knappast själva trodde på. Så försöker den moderna teologin att förändra Bibelns egna anspråk till något helt annat. Därmed menar de sig ha intagit en position, som inte går att angripa. Bibeln har aldrig lärt någon skapelse på sex dagar. De bibliska författarna talar endast i poetiska vändningar om att Gud är mäktig och att naturen är underbar! Så vill den moderna teologin påstå, att Bibeln överhuvud taget inte kan vara sann i enlighet med det klassiska sanningsbegreppet. Istället består Bibeln av en mängd motsägande teologier, uppfattningar, tyckande, spekulationer, myter och mystiska fenomen. I tjocka vetenskapliga volymer gör man allt för att förklara, att Bibeln inte på något sätt kan vara en bok som man med bibehållen vetenskaplig ärlighet kan tro på. Men när budskapet har omtolkats i modernistisk riktning och urvattnats till oigenkännlighet får vem som helst gärna tro på detta. Så befinner sig den moderna teologin i en självmotsägelse. De säger å ena sidan att Bibelns författare inte alls talar om några faktiska skeenden. Å andra sidan bekämpar de Bibelns utsagor som om dessa verkligen talade om faktiska skeenden.

Utvecklingen i denna riktning är inte ny. Det har i alla tider funnits människor som häftigt angriper Bibeln och dess påståenden (som då uppfattades som vanliga, historiska faktapåståenden). Den kristna kyrkan har därför måst värja sig både från angrepp utifrån, från det omgivande hedniska samhället och dess många ideologier, filosofier och främmande religioner, men också från villolärare inom kyrkan, som på olika sätt omtolkade dess budskap. Men under lång tid var man inom kyrkan medveten om, att de falska lärarna enligt Kristi egen befallning måste drivas ut. Detta var ju Jesu och apostlarnas tydliga föreskrift (Matt. 7:15, 2 Kor. 6:14ff, Rom. 16:17 m.fl.). Så uppstod många lärostrider med syftet att bevara den bibliska sanningen ren och oförfalskad. I fornkyrkan tog man t.ex. avstånd från sådana villolärare som *Arius*, som inte höll fast vid den bibliska läran om att Jesus Kristus är sann Gud, eller från villoläraren *Pelagius*, som inte trodde på arvsynen utan menade att människan själv har möjlighet att genom egna gärningar

¹⁰ Även människor från andra religioner tror ofta att världen tillkommit genom Guds skapelse, och ibland framträder till och med icke-kristna forskare, som avvisar den gängse evolutionismen och darwinismen som ohållbar.

vinna frälsning. Under reformationen tog man avstånd från förnekarna av rättfärdiggörelsen genom tron allena (de romerskt katolska) och från dem som inte ville erkänna Kristi kropps och blods sanna närvaro i nattvardens bröd och vin (de reformerta). Så kan vi se att den klassiska kristendomen, som höll fast vid sanningsbegreppet och trodde på Bibeln i denna bokstavliga mening, också var en kristendom som var beredd att kämpa för sanningen.

När man i vår tid möter en sådan biblisk kristendomen, som gör anspråk på att allt som står i Bibeln är sant i gammal, klassisk mening, höjs ropet om ”*fundamentalism*”. Det är det moderna sättet att effektivt avvisa alla kristendomens krav, alla dess läror, hela dess sanning. Det behövs då inte någon yttre förföljelse längre för att tysta de kristna, eftersom de flesta direkt ryggar tillbaka inför risken att bli betraktad som ”*fundamentalist*”. Den framstående bibelöversättaren och teologen *David Hedegård*¹¹ brukade påpeka, att beteckningen ”*fundamentalist*” vanligen används på ett felaktigt sätt. Den har blivit ett skällsord. Termen användes ursprungligen av ett antal bibeltroende teologer i början av 1900-talet som protest mot den moderna förnekelsen och bibelkritiken.¹² Fundamentalisterna enades då kring ett antal viktiga, bibliska huvudsanningar, som de ville hålla fast vid. Det var t.ex. fråga om jungfrufödseln, Kristi kroppsliga uppståndelse och hans himmelfärd, Bibelns inspiration, Bibelns läror om synd och nåd m.m. De som ville hålla fast vid dessa bibliska fundament gick till skarp kamp mot otron och dess förnekelser.¹³ Vid denna tid kring (omkring år 1900) var det fortfarande vanligt att kristna samfund kämpade för sanningen mot bibelkritiken, som hotade att tränga in och förstöra kyrkorna inifrån. Men utvecklingen hade då redan gått så långt i negativ riktning, att de stora folkkyrkorna i hög grad redan var infekterade av bibelkritikens bakterier och virus. Lås oss göra en kort tillbakablick.

Rationalismen och bibelkritiken

Redan på 1700-talet växte bibelkritiken fram inom kyrkorna. Den äldre, lutherska ortodoxin som troget höll fast vid både fornkyrkan och reformationen utgick ifrån två huvudprinciper. Den första var att all kristen lära måste hämtas från Skriften ensam (formalprincipen). Den andra var att läran om rättfärdiggörelsen genom tron är Skriftens huvudlära (materialprincipen). I de lutherska bekännelseskriterierna är dessa principer genomgående och helt avgörande.

Men snart kom *pietismen* med ett sidospår, som snart blev en annan huvudprincip: fromheten. Slagordet var: Inte lära, utan liv! Denna princip sattes överst, vilket ledde till att man i allt högre grad tog avstånd från ortodoxins fasthållande vid den rena och klara bibliska läran. Särskilt radikalpietismen menade att Guds Ande talar direkt till människan, och denna rörelse blev en grogrund för rationalismen och bibelkritiken. Den nya naturvetenskapen, som växte fram kring Descartes, Leibniz, Newton m.fl., satte förnuftet i centrum¹⁴ och då menade man att detta också måste gälla inom teologin. Endast det som förnuftet (ratio) kunde acceptera borde läras i kyrkorna. Mot denna rörelse hade pietismen inte mycket att sätta emot.¹⁵ Den hade ju kritiserat ortodoxins läror utifrån *fromhetens* krav, men nu kom en ännu radikalare kritik utifrån *förnuftets* krav. Så kom den radikala kritiken att framför allt rikta sig mot kyrkans dogmer, lärosatserna.

¹¹ Teol. dr. David Hedegård (1891-1971), känd bibelforskare, förkunnare och bibelöversättare. Var en av stiftelsen *Biblicums* grundare.

¹² Den kristna fundamentalismen brukar se sina rötter i samlingsverket "The Fundamentals" som utkom i tolv band 1910-1915, redigerad av A. C. Dixon (1854-1925, baptistpastor) och senare R. A. Torrey (1856-1928, reformert evangelist och bibellärare)

¹³ Det bör framhållas, att denna ursprungliga fundamentalism kommer från den reformerta kyrkan. Ortodoxa lutheraner håller visserligen med om dess högst berättigade protest mot den moderna liberala teologin, men kan inte acceptera att fundamentalismens begränsade punkter vore nog för kyrkoenhet. Lutherdomen har alltid hållit fast vid kravet att hela bibelns lära skall vara enda norm också för kyrkans enhet (Matt. 28:20).

¹⁴ Även kristendomen högaktar förnuftet som den högsta delen av människan. Förnuftets viktiga plats i vetenskap, politik m.m. erkänns som en Guds gåva. Men kristendomen sätter aldrig förnuftet över Bibelns trossanningar utan menar, att förnuftet måste vara trons tjänarinna.

¹⁵ Det fanns dock en konservativ pietism, särskild i Württemberg, som kraftfullt gick emot rationalismen. Företrädare för denna var t.ex. J. A. Bengel (1687-1752) och M. F. Roos (1727-1803).

I centrum för kyrkans dogmer stod läran om Kristus, *kristologin*. Det framstod för rationalisterna som ytterst märkligt och ovetenskapligt att Kristus skulle kunna vara sann Gud och samtidigt en verklig människa i en och samma person. Det framstod också som lika ovetenskapligt att den ende, sanne Guden skulle kunna inom sig ha tre olika personer, Fadern, Sonen och Anden. Och det framstod som direkt stridande mot förnuftet att Guds Son skulle ha lidit för hela mänsklighetens synd. Därför rensade de radikala rationalisterna helt enkelt bort detta och mer därtill. Kvar fanns till sist bara *Gud, dygden och odödligheten*. Dessa begrepp ville man i regel ha kvar, och de var så allmänna att de väl kunde förenas med tidens mest populära filosofier¹⁶. Så var kristendomens anstöt borttagen. Följden blev också den blodiga, franska revolutionen, där man på allvar försökte att förverkliga den moderna, rationellt tänkande människans suveränitet.

Konservativ återgång?

Under 1800-talet tilläts de liberala, bibelkritiska teologerna att härja på så gott som alla Europas lärostolar. Visserligen kom så småningom en stark reaktion genom folkväckelserna och en mer konservativ inriktning i allmänhet, men väckelsens teologer lyckades aldrig driva ut bibelkritikerna, bara hejda dem något. Resultatet blev trots allvarliga försök att återupprätta den genuina bibeltron en kompromiss och en sorts samexistens vid de teologiska lärosätena. Många konservativa teologer framträdde och kämpade mot den nu redan föråldrade rationalismen, men de flesta konservativa hade ett huvudfel: de vände aldrig helt och hållet tillbaka till den gamla, ursprungliga teologin såsom den fanns i fornkyrkan, under reformationen och inom ortodoxin. De kallade sig i regel lutheraner, men de höll inte längre troget och konsekvent fast vid formal- och materialprinciperna. De sade sig vara bekännelsestroga, men riktade samtidigt kritik mot flera av Konkordiebokens lärosatser. Deras grundtanke var den som Schleiermacher presenterade: *människans upplevelse* kommer först. Genom teologens eget subjektiva jag och hans upplevelse av frälsningen m.m. försökte man komma fram till den kristna tros läran. Den historiska *utvecklingen* och *subjektivismen* kom att stå i centrum.

Skällsordet vid denna tid hette inte fundamentalism, utan *restitution (återtagande)*.¹⁷ Förvisso uppskattade de konservativa teologerna både fornkyrkan, reformationen och ortodoxin. Men man hade i regel en historiesyn som gjorde att man såg teologin och den bibliska läran i ständig utveckling. Att stanna upp och rentav gå tillbaka och statiskt hålla fast vid den äldre tidens lära vore att förneka den nödvändiga, andliga utvecklingen, menade man. Det fanns visserligen en och annan som inte väjde för skällsordet *restitution*, utan vände tillbaka och troget höll fast vid den gamla, ursprungliga bibliska läran, som t.ex. *Walther, Hoenecke, Pieper* m.fl. inom den konfessionellt-lutherska synodalkonferensen i Amerika¹⁸. Men de ledande konservativa teologerna i Europa gjorde inte det. Fastän de kämpade mot den liberala teologin var deras egen teologiska grund vacklande även om de framstod som teologiskt konservativa. Andra blev s.k. *förmedlingsteologer*¹⁹ som försökte inta en slags mellanposition mellan de konservativa och den liberala teologin. Om teologen *Karl I. Nitzsch*, som bl.a. var verksam i Wittenberg och Berlin heter det t.ex.: ”*Han tog som sin utgångspunkt Schleiermachers grundläggande tanke, att religion inte*

¹⁶ Främst bland dessa filosofer var F.-M. Voltaire (1694-1778) och J.-J. Rousseau (1712-78), båda med förödande verkningar för den kristna kyrkan.

¹⁷ Som restitutionsteologins främsta företrädare brukar man räkna E. W. Hengstenberg (1802-1869), Fr. A. Philippi (1809-1882), samt de s.k. nylutheranerna: juristen F. J. Stahl (1802-1861) samt teologerna Th. Kliefoth (1810-1895), W. Löhe (1808-1872) och A. Vilmar (1800-1868), se Hågglund a.a., s. 343f. Denna grupp är dock långt från enhetlig.

¹⁸ Synodalkonferensen bildades 1872 av Missouri- och Wisconsinssynoderna m.fl. och upplöstes 1967. Den främste ledaren för Missourissynoden var prof. C. F. W. Walther (1811-1887) och dennes efterföljare prof. Franz Pieper (1852-1931). Prof. Adolf Hoenecke (1835-1908) var den ledande teologen inom Wisconsinssynoden, som han förde från unionism till ortodox lutherdom.

¹⁹ Till förmedlingsteologerna räknas t.ex. de tyska teologerna C. I. Nitzsch (1787-1868), A. Chr. Twisten (1789-1876), I. A. Dorner (1809-84), G. Thomasius (1802-75) samt dansken H. Lassen Martensen (1808-84), se Hågglund a.a. s. 346f.

är lära utan liv, direkt medvetande, känsla.”²⁰ Många förmedlingsteologer kom att omfatta en ny s.k. kenosis-lära. Enligt denna uppfattade man Kristi utblottelse så att Jesus som människa utblottade sig på sin gudom. När Kristus gick på jorden var han inte längre allvetande och kunde därför göra misstag. Den kände teologen *Gottfried Thomasius* i Erlangen menade således att Kristus vid sitt människoblivande avlagt allt som går utöver ett mänskligt medvetande, t.ex. allmakt, allestädesnärvaro etc. Vid förhållandet återtog Kristus sedan dessa egenskaper.²¹

Den äldre teologin hade med *Luther* och fornkyrkan lärt att människan Kristus helt och fullt hade del i alla de gudomliga egenskaperna, men att han som människa under sin förnedring avstod från att alltid och fullständigt göra bruk av dem. Men de gudomliga egenskaperna fanns där hela tiden, från och med att Kristus blev människa. I samma ögonblick som Logos blev kött (Joh. 1:14) upptog han i sin person den mänskliga naturen. Därför var Jesus Kristus under hela sitt jordeliv och därefter ständigt både sann Gud och sann människa. Även som människa är han hela tiden allsmäktig, allvetande och allestädes närvarande. Så lärde ortodoxin. De nya kenotikerna däremot menade att i så fall var Kristus inte helt och fullt människa. En verklig människa som växer till och utvecklas måste vara begränsad och kanske till och med ha sina fel och brister. Han kan inte vara allsmäktig och allvetande och framför allt inte allestädes närvarande. Utblottelsen och förnedringen måste därför ha varit sådan, att Kristus utblottade sig på sin gudom. När man väl tagit detta steg i den teologiska grundsynen kunde man lättare kompromissa med bibelkritikerna. När Jesus påstod att allting i Bibeln är sant och att inte den minsta bokstav eller prick skulle förgås kunde han ju ha misstagit sig. Så försökte även de konservativa kenotikerna förena den traditionella kristna läran med den moderna teologin. Ett exempel är *Ole Hallesby*²² i Norge. Även om han var en stor väckelseman och kämpade heroiskt mot den moderna teologin lämnade han i sin dogmatik den gamla, klassiska lutherdomen och omfattade istället den nya, kenotiska uppfattningen. Han hade också i sin dogmatik en lista med fel i Bibeln. Teologen *Olav Valen-Sendstad* riktade en skarp kritik mot Hallesbys kenosislära, bibelkritik m.m.²³

Dessa s.k. *förmedlingsteologer* utgör ofta ett större hot mot kyrkan än de som är öppet bibelkritiska och tydligt förnekar läran om t.ex. jungfrufödseln, Kristi gudom, försoningen eller rättfärdiggörelsen. Genom att förmedlingsteologerna blandar den gamla ortodoxins bibliska läror med nya, mera fördolda och svårbegripliga idéer, kommer de att framstå som fromma och goda kristna lärare, och så får de många med sig. Men faktum är, att trots att dessa teologer ofta framstod som bibeltrogna med rötter i folkväckelsen, hade de i sin akademiska teologi slagit in på en helt annan väg. Detta kom framför allt till uttryck i synen på bibelns huvudläror. När det gällde bibelns inspiration gick de ifrån den gamla verbalinspirationen. De menade visserligen att Bibeln var inspirerad av Guds Ande, men att denna inspiration på olika sätt var begränsad. Den gällde Bibelns huvudsakliga ärende, själva frälsningen, men inte nödvändigt historiska och naturvetenskapliga detaljer. Bibeln måste förstås historiskt, menade man, och detta innebar att man inte bara skulle se till ordalydelsen utan också till ”författarnas intention” och till ”Bibeln som helhet”. Detta kan ju också förstås på ett bibliskt korrekt sätt, men användes hos förmedlingsteologerna i regel som grund för att föra fram en ny syn på Bibelns lära. Man ville inte gå så långt som de radikala bibelkritikerna, som skarpt skilde mellan den historiske Jesus och

²⁰ Otto Pfeleiderer, *Development of Theology since Kant*, 1890, s. 123.

²¹ Hägglund, a.a., s. 347. Enligt biblisk lära avstod Kristus endast som människa från det fulla bruket av de gudomliga egenskaperna, som han hela tiden helt och fullt behöll. Han var även under sin förnedring helt och fullt sann Gud och sann människa, förenad i en person. Se *Ev.-luth. katekes*, *Ev.-luth. kyrkan i Sverige*, Sthlm 2016, s. 87 fråga 134.

²² Ole Hallesby (1879-1961), professor vid Menighetsfalkulteten och känd väckelseförkunnare.

²³ Teol. dr. Olav Valen-Sendstad (1904–1963), kritiserade Hallesby bl.a. i boken *Ordet som aldrig kan dö*. Bergen: Lunde, 1949. Hallesbys bibelkritik var orsaken till att man inom väckelserörelsen Bibeltrogna Vänner (BV, numera ELM) i Sverige aldrig accepterade professor Hallesby. Inom BV var man mycket noga med att endast anlita talare som höll fast vid Bibelns inspiration och ofelbarhet, och detta hade ju också varit orsaken till att BV en gång (1909) bildats som en protestgrupp inom EFS med Axel B. Svensson (1869-1967) i spetsen. Man reagerade mot bibelkritiken från missionsdirektorn, professor Adolf Kolmodin (1855-1928), och efter en lärostrid blev de bibeltrogna uteslutna och bildade en fristående organisation (1911). Elsa Bengtsson, *Axel. B. Svensson, En levnadsteckning*, 1979, s. 75-90.

evangeliernas framställning. Men man ville inte heller upprepa den gamla ortodoxin från fornkyrkan och reformationen, då de i så fall hade blivit anklagade för "repristination"!

Vår tids teologiska upplösning

Utvecklingen på 1900-talet in i vår tid har inneburit en allt snabbare acceleration mot teologins totala upplösning. Liberalteologin härskade på flertalet teologiska lärosäten. När så Karl Barth²⁴ framträdde med sin romarbrevskommentar 1919 och senare med ett otal skrifter, sammanfattade i det väldiga verket *Kirchliche Dogmatik*²⁵, utgjorde hans teologi en stark protest mot den liberala teologin, och många gladdes över att på nytt från ett vetenskapligt universitet få höra tongångar som påminde om den gamla tidens bibeltro. Barth definierar t.ex. dogmatikens uppgift på följande sätt:

*Dogmatiken är den vetenskap, i vilken kyrkan utifrån sin aktuella insikt kritiskt, dvs. med den Heliga Skrift som måttstock och med ledning av sin bekännelse, redovisar innehållet i sin förkunnelse.*²⁶

Lösenordet "Med den Heliga Skrift som måttstock" påminner ju starkt om Konkordieformelns ord.²⁷ På ett annat ställe skriver Barth:

Kristen kunskap är att leva i Jesu Kristi sanning. I ljuset av denna är det som vi 'leva, röra oss och äro till' (Apg. 17:28), för att få leva 'av honom och genom honom och till honom', som det heter i Rom. 11. Kristen kunskap är alltså djupast sett detsamma som det vi kallat människans tillit till Guds Ord. Låt aldrig locka Er att här göra några distinktioner och åtskillnader. Ingen verkligt hållfast, segerrik tillit till Guds Ord är tänkbar, om den inte har sin grund i hans sanning och å andra sidan ingen kunskap, teologi, bekännelse eller ens bibelkunnighet, som saknar denna levande sannings särprägel. Det ena måste här alltid mätas, prövas och bekräftas i relation till det andra.

*Och just därigenom att vi som kristna kan leva i Kristi sanning och alltså med ett upplyst förnuft, får vi också visshet om meningen med vår egen tillvaro, om allt skeendes orsak och mål. ... Jesu Kristi sanning är inte en bland många andra, den är Sanningen, den universella, själv sanningsskapande sanning, såvisst som den är Guds sanning, den prima veritas, som också är ultima veritas. Ty i Jesus Kristus har Gud skapat allting och skapat oss alla. Vi existerar inte utan honom utan i honom, vare sig vi vet om det eller ej, och hela kosmos existerar inte utan honom utan i honom, buret av honom, det allsmäktiga Ordet. Att känna honom är att känna allt. Att beröras och gripas av Anden på denna punkt innebär att ledas in i all sanning.*²⁸

De många bibliska orden från Karl Barth fick många att tro att ett verkligt återvändande till bibeltron och dess huvudbekännelse: "Jesus Kristus och honom som korsfäst" höll på att ske. Men sorgligt nog förhöll det sig inte alls så som många hoppades.²⁹ Barths hela teologi bygger på en märklig "dialektisk" filosofi, där motsatserna ställs fram oförmedlade mot varandra (tes - antites)

²⁴ Karl Barth (1886-1968), schweizisk, reformert teolog, professor i Göttingen, Münster, Bonn och Basel. Barth är en av 1900-talets mest inflytelserika protestantiska teologer.

²⁵ *Kirchliche Dogmatik* 1932-67, 4 band, c:a 9000 sidor

²⁶ *Dogmatik i grunddrag*, Stockholm 1947, s. 9

²⁷ Jämför med orden i Konkordieformeln: "För det första bekänna vi oss till Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter såsom Israels rena och klara källa, som allena utgör den enda sanna norm, efter vilken alla lärare och läror bör prövas och dömas" (Ur inledningen till Solida Declaratio, SKB, s. 542, Trigl. 850, 1)

²⁸ Barth, a.a., s. 31f

²⁹ Hedegård skriver: "Många trodde att Karl Barth var mannen som skulle föra teologin tillbaka till Bibeln och till reformationens läror. Om man närmare undersöker saken skall man emellertid finna, att det är ett långt avstånd mellan Karl Barths åskådning och den bibliska kristendomen" (*Ekumenismen och Bibeln*, Örebro 1968, s. 50).

för att sedan förhoppningsvis kunna leda till en högre verklighet (syntes). Så godtar Barth den historisk-kritiska bibelsynen, medan han samtidigt - som vi nyss har sett - kan tala om Guds Ords sanning i Kristus på ett storartat sätt. Att dessa två strider mot varandra tycks inte bekymra Barth. Han räknar med en märklig dubbelhet. Guds ord och Guds handlande kan aldrig identifieras med det mänskliga ordet eller det historiska skeendet. Bibeln och frälsningshistorien betraktas bara som analogier till det transcendenta Gudsordet och Gudshandlandet och som vittnesbörd om detta.³⁰

Man har därför med rätta kallat Barths teologi för "den dialektiska teologin". Denna teologi är mycket farligare än den rent liberala, därför att den så ofta tycks sammanfalla med Bibelns ord. Men hela tiden finns det en annan och fördold mening bakom orden. Sanningsbegreppet är inte längre det klassiska, utan ett modernt, filosofiskt och tvetydigt sanningsbegrepp. Samtidigt som bibelordet sådant vi har det utifrån "rent vetenskaplig synpunkt" (alltså bibelkritikens vetenskapssyn) är fullt med fel och brister, är det ändå enligt Barth helt och fullt Guds Ord, sanningen över all sanning och det som i Kristus skall förkunnas i kyrkan. Detta dubbla sanningsbegrepp är ytterst bedrägligt. Barth kan ju på ett till synes mycket fromt och bibliskt sätt tala om Guds Ord som den enda normen och Kristus som Skaparen och Återlösaren och den yttersta Sanningen, samtidigt som han menar att ordet så som vi har det i Bibeln är fullt med fel och brister. På det viset är Barth mycket värre än de tidigare nämna *kenotikerna*. Dessa tänkte sig att Kristus till en tid utblottades på sin Gudom, men sedan återtog den. Detta var illa nog, men de redovisar ändå tydligt hur de tänker sig att deras utsagor skall förstås och hänvisar (om än felaktigt) till Bibelns lära om utblottelsen (Fil. 2:5-11). Men för Karl Barth råder en principiell motsättning mellan allt mänskligt (bibelordet som vi har det, Jesus Kristus sådan han var här på jorden o.s.v.) och allt gudomligt (det förkunnade, transcendentella gudsordet, Kristus som evig andevarelse o.s.v.).

Barth menar att man inte genom direkta utsagor kan klargöra eller ge uttryck åt uppenbarelsens innehåll. En sådan dogmatisk metod avvisar han. Därmed avvisar han också hela fornkyrkans, medeltidens och reformationens metod. Han kommer istället att inta en metod som starkt påminner om den som utvecklades under renässansen och då särskilt av *Erasmus av Rotterdam*.³¹ I sina angrepp på Luther gör sig Erasmus talesman för det radikala tvivlet på möjligheten av att uttrycka kristendomens sanningar med vanligt, mänskligt språk. *Luther* skriver:

*"Jag vill inte dra fram att du, alltid dig lik, alltigenom är hal och slingrande i ditt tal och tror dig försiktigare än Odysseus segla mellan Scylla och Charybdis. Ty du vill inte stå för något bestämt påstående, och likväl vill du framträda som den som gör sådana påståenden. ... Ty utmärkande för ett kristligt sinne är ingalunda att inte finna glädje i att bekänna sin tro alldeles klart. Man skall tvärtom ha sin glädje däri. Annars är man ingen kristen. Med en bekännelse eller en förpliktande utsaga menar jag – för att vi inte skall leka med orden – att ståndaktigt fasthålla, försäkra, bekänna, försvara och orubbligt hålla sig vid. ... Fjärran från oss kristna vare skeptiker och akademiker. I vår krets skall vi fastmer ha bekännare, som står vid sin övertygelse dubbelt så orubbliga som stoikerna. ... Ingenting är bland kristna mera bekant och vanligt än förbindande ord. Tag bort dessa klara bekännelser och du har tagit bort kristendomen.... Det ser ut, som om du hade stor vördnad för skriften och kyrkan. Ändå ger du tydligt till känna, att du vill ha frihet att vara skeptiker. Vilken kristen kan tala på det sättet."*³²

Skulle inte Luther ha kunnat använda precis samma ord mot Barth som mot Erasmus? Nu menar visserligen Barth att det mänskliga och det gudomliga förenas i Kristus (inkarnationen). Kristologin intar en central plats i hans dogmatik, ja, han återför till och med alla frågor i dogmatiken till kristologin!³³ Mot detta måste en dubbel protest anföras.

För det första är det enligt sund, biblisk teologi felaktigt att försöka återföra alla lärofrågor på någon särskild princip. Varje lärosats måste enligt denna grunda sig på klara och tydliga

³⁰ Hägglund, a.a., s. 381

³¹ Erasmus av Rotterdam (Desiderius Erasmus, Gerrit Gerrits), 1466-1536. Luther såg honom som sin huvudmotståndare i reformationens striden.

³² Luther: Om den trälbundna viljan, 1964, s. 29, 32f, 35

³³ Hägglund, a.a., s. 383

bibelställen, den s.k. loci-metoden. Om man drar generella slutsatser utifrån en viss, överordnad princip utan att utgå från vad Bibeln verkligen lär, hamnar man i ett mänskligt konstruerat system. Den framstående lutherforskaren Tom G. A. Hardt skriver:

För Luther och för all verklig kristen teologi är det ett osvikligt kännetecken, att läran kan uppställas i 'loci'-form, d.v.s. så ordnad att den ena läran framställs i princip oberoende av den andra. Den stora beundran för Melanctons 'Loci', som Luther uttalade, visar att han just i detta system såg den förebildliga formen.³⁴

För det andra är den kristologi Barth hänvisar till djupt främmande för den bibliska kristologin. Enligt Skriften blev Gud människa i Jesus Kristus på det sättet att han genom den personliga föreningen av Gud och människa samtidigt är helt och fullt Gud och helt och fullt människa. Personens enhet kan då inte klyvas sönder på det sätt som Barth gör när han accepterar den moderna, bibelkritiska forskningens resultat. I så fall skulle ju Jesus ha misstagit sig när han om och om igen lär att Guds Ord är sanning, att Skriften inte kan bli om intet, att han ger den helige Ande åt apostlarna så att de skall förkunna hela sanningen, och att det är genom apostlarnas ord som människor skall komma till tro under hela kyrkans historia. Den moderna teologin under 1900-talet har gått längre och längre i att kritisera sönder och samman de bibliska berättelserna. Man ser dem inte längre som ett enhetligt och klart uttryck för vad Gud, den Helige Ande, lär, utan som olika människors högst olika tankar och idéer om Gud. Men detta tycks inte störa Karl Barth i hans dialektiska teologi. Det mänskliga är ju en gång för alla bristfälligt och måste så vara. Det gudomliga däremot finns någon annanstans. Om denna syn hos Barth skriver Hägglund:

Men inte heller Skriften är i direkt mening Guds ord, utan den hänvisar i sin tur till det 'uppenbarade' Ordet, dvs. till den fördolde Gudens framträdande i Kristus. Bibeln 'omvittnar' den i Kristus skedda uppenbarelsen. 'Omvittna' (bezeugen) betyder i detta sammanhang: 'in einer bestimmten Richtung über sich selbst hinaus und auf ein Anderes hinweisen' (KD I, 1, 114). Det gudomliga får inte i något avseende jämföras med något tidligt eller mänskligt; det senare kan därför blott 'hänvisa' till det förra. På en enda punkt har klyftan mellan Gud och människa överbryggats, nämligen i inkarnationen, som betyder att Guds eviga ord utvalt och antagit mänskligt väsen i Jesus Kristus. Detta är ett uttryck för Guds suveräna frihet och har skett uteslutande som en gudomlig frihetsakt, något som Barth finner illustrerat genom jungfrufödelsen: Utan någon mans medverkan har inkarnationens under skett.³⁵

Vi ser här hur Bibelns ord som vi har det inte är detsamma som Guds ord. Vårt bibelord "hänvisar" bara till det transcendentala gudsordet, vad det nu är för någonting!?! Det blir då också mycket svårt att tro att inkarnationen enligt Barth skulle vara detsamma som i klassisk kristen teologi, där Logos, Guds Son, verkligen rent konkret blir människa. Barth tycks låta jungfrufödelsen symbolisera något helt annat, nämligen Guds frihet att inte använda sig av något mänskligt i inkarnationen (utan mans medverkan). Hägglund skriver:

Barths lära om Ordet och hans kristologi motsvara varandra noggrant, om man ser på idéernas struktur. Guds ord möter i den heliga Skrift, men Skriften är inte i egentlig mening Guds ord; den endast vittnar därom och hänvisar till det eviga Gudsordet. På samma sätt är den historiske Kristus varken Guds Son eller Människosonen i egentlig mening. Han 'illustrerar', framställer på ett analogt sätt, den evige Gudssonens handlande och förebildar människans handlande visavi Gud. Man kan t.o.m. säga, att Kristus – såsom historisk person – inte egentligen förverkligar frälsningen i tiden utan endast betygar (bezeugt) och förkunnar den eviga frälsning, som är verklighet i Guds rådslut.³⁶

Enligt den dialektiska teologin råder det därför ett helt annat förhållande mellan Kristi två naturer än enligt den bibliska. Hos Barth är Jesus som människa bristfällig och okunnig, precis som andra människor. Det är bara en gradskillnad. Men samtidigt kommer den himmelske Kristus in i denna bristfällighet med sin fullkomlighet. Men det betyder inte att Jesus är helt och fullt Gud. Då skulle hans ord också vara sant och ofelbart i alla stycken. Hedegård skriver:

³⁴ Tom G. A. Hardt (1934-98), Om altarets sakrament, 1973, s. 15.

³⁵ Hägglund, a.a., s. 382f

³⁶ Hägglund, a.a., s. 385f, hänvisning till R. Prenter i *Studia theologica*, Vol. XI, 1957, s. 1ff.

Ett skäl till att Barth sålunda förkastar den kristna kyrkans från urkristendomen ärvda uppfattning om Bibelns inspiration är sålunda, att Bibeln enligt hans mening från början till slut är behäftad med fel. Ett annat – och för Barth – viktigare skäl är, att de som omfattar denna tro på inspirationen tror, att de i Bibeln har Guds objektiva, direkta uppenbarelse. Detta är enligt Barth den värsta av alla villfarelser.³⁷

Barths syn på Kristus kommer i princip att sammanfalla med den gamla arianismen. Jesus är en framstående, unik person i vilken Gud tar sin boning. Men han är inte helt och fullt Gud. Hans uppenbarelse till människorna är egentligen inte bibelordet, som har så många fel. Det finns ingen objektiv uppenbarelse. Att tro något sådant är den värsta av villfarelser. Då skulle människan förfoga över Gud, menar Barth. Guds inneboende i Kristus skiljer sig därför inte i princip från inneboendet hos varje kristen.

Barths synnerligen oklara syn på uppenbarelsen och kristologin leder till förnekelse av grundläggande trossatser. Barth menar t.ex. att predestinationen innebär att alla människor upptas till frälsning.³⁸ "Berättelsen om Jesus är inte heller i och för sig ett budskap om frälsning utan endast en hänvisning till - eller avbild av - något som försiggår i den eviga sfären som ett skeende inom Gudomen. ... Jesu död och uppståndelse betraktas som en analogi till ett evigt skeende, vari Gud förkastar och utväljer Sonen. Jesu jordeliv i övrigt får med en sådan tolkning underordnad vikt. Det är först döden, som illustrerar förkastelsen, liksom uppståndelsen avbildar den eviga utkorelsen."³⁹

Med en sådan dubbelbottnad, mystisk teologi är det omöjligt att göra anspråk på att vara en förnyare av den gamla, kyrkliga teologin, hur mycket man än använder dess ord och uttryckssätt. Denna s.k. "nylutheranism" eller "nyortodoxi" är i själva verket bara en ny form av den gamla *gnosticismen*, där man bakom den yttre formen anser sig finna en djupare sanning, en djupare γνῶσις.

Karl Barth fick många efterföljare. *Rudolf Bultmann* som nämnts ovan kan sägas vara en sådan med sitt avmytologiseringsprogram. Skillnaden är bara den att Bultmann mera öppet framställer skillnaden mellan den s.k. historiske Jesus – som enligt den moderna teologin kan framställas på många olika sätt – och mytens Kristus, som framträder i den dräkt som urkyrkan har hittat på. Liksom den svenska ärkebiskopen och ekumeniske ledaren *Natan Söderblom*⁴⁰ förnekar Bultmann det bibliska undrets möjlighet. Detta har så blivit standard inom den moderna teologin. Där Bibeln tydligt talar om underverk vill de kritiska teologerna alltid se en annan förklaring. Man utgår ifrån att Bibeln är en mänsklig, bristfällig bok, och alla under tillskrivs författarnas egna felaktiga föreställningar. Om Bultmann skriver Hägglund:

Bultmann utgick från att Nya testamentets världsbild, liksom också dess föreställningar om demoner och övernaturliga ingripanden, om underverk, om Jesu preexistens och om den yttersta tidens omvälvningar etc., vore oförenliga med den verklighetsuppfattning, som den nutida människan lever i. Dessa inslag i Nya Testamentet kallade Bultmann för 'mytologiska'.⁴¹

Låt mig vara lite personlig. Jag minns den förfaran jag själv som ung teologie studerande upplevde, när jag fick tag i ett tjockt nummer av "Der Spiegel", som enbart handlade om Bultmann och hans teologi. Om Bultmann har rätt finns ingenting av kristendomen kvar, tänkte jag. Jag tog tidningen och rusade in till min faster, som jag besökte, och berättade för henne om Bultmanns hårresande teologi. Och trots att min faster nog inte var särskilt kyrklig av sig, blev hon också upprörd över att en s.k. kristen teolog kunde lära på det viset. Vanliga människor tror nog, att präster och teologer verkligen tror på det som står i Bibeln. De har inte förstätt vad som hänt i vår tid genom den moderna teologins inverkan.

³⁷ Hedegård, a.a., s. 51f

³⁸ Hägglund, a.a., s. 383

³⁹ Hägglund, a.a., s. 383f

⁴⁰ Natan Söderblom (1866-1931), religionsvetare, svensk ärkebiskop 1914-31, anordnade bl.a. det stora ekumeniska mötet i Stockholm, med deltagare från hela världen.

⁴¹ Hägglund a.a., s. 388

Den som i Sverige försökte upplysa människor om vad teologerna verkligen tror – eller snarare inte tror – var ateisten *Ingemar Hedenius*.⁴² I sin bok ”Tro och vetande” (1949) gick han till storm mot kristendomen. Men samtidigt visade han därmed, att den ”kristendom” som de ledande teologerna omfattade inte var Bibelns kristendom. Hedenius tog fram tre postulat:

Det religionspsykologiska postulatet: En religiös tro innehåller försanthållanden av metafysiska antaganden som vetenskap och empiri varken kan verifiera eller falsifiera, till exempel påståenden om Guds existens eller själens odödlighet.

Det språkteoretiska postulatet: Det måste vara möjligt att meddela även icke-troende innebörden i de religiösa uppfattningarna och upplevelserna.

Det logiska postulatet: Två sanningar kan inte motsäga varandra. Av två motsägande satsen kan högst en enda vara sann. Teologin försanthåller inte bara teser som motsäger det vi vet om verkligheten (första postulatet) utan accepterar också inre motsägelser, till exempel det olösta och enligt Hedenius olösbara teodicéproblemet (Gud som allsmäktig och kärleksfull visavi onskans oberoende existens).⁴³

När man läser detta ser man tydligt hur den modernistiska teologin avviker från Hedenius krav. För en kristen är det självklart, att den religiösa tron innehåller ett verkligt försanthållande av det man tror på. I den klassiska teologin talar man om att tro består av både *notitia* (kunskap, begrepp), *assensus* (instämmande, bifall) och *fiducia* (förtröstan, tillit). Enligt klassisk kristendom är Jesus Kristus både sann Gud och sann människa, och han gör verkliga under och framträder som världens frälsare. En sann kristen tro innebär därför:

1. Att man har kunskap om vad Bibeln lär om Jesus Kristus.
2. Att man instämmer i att detta är sant.
3. Att man av hjärtat förtröstar och litat på detta faktum.

Detta är givetvis ett ”försanthållande av ett metafysiskt antagande”. Metafysiken var hos Aristoteles det som kom efter fysiken, alltså det s.k. övernaturliga. För en ateist som Hedenius är det mesta i kristendomen just ”metafysik”. Men vi bör hålla med om detta. Bibeln framställer verkligen en mängd under, som går utöver de naturliga skeendena. Framför allt är Gud själv det största undret. Han är enligt Bibeln allsmäktig, allvetande, allestädes närvarande o.s.v. Han har enligt Skriften blivit människa, lidit och dött på korset, uppstått på tredje dagen och farit upp till himlen. Allt detta har skett i denna världen som verkliga, historiska händelser, utförda av den evige Guden. En kristen vet detta, håller det för sant och förtröstar på det. Ateisten däremot betvivlar och förnekar alltsammans. Men den modernistiske teologen håller inte med. Han eller hon menar, att kristendomen inte består av denna fasta kunskap om verkliga fakta och händelser, utan att det bakom det religiösa språket i Bibeln finns ett annat, mera fördolt budskap. Många moderna teologer likställer detta budskap med den filosofiska existentialismen. Vad Bibelns författare ”egentligen” vill säga är att vi människor inte behöver förtvivla, utan att vår existens på något mystiskt sätt har en mening. När man väl har ”avmytologiserat” Bibelns till synes naiva och handfasta språk som handlar om under, botande, korsfästelse, uppståndelse, himmelfärd, ställföreträdande försoning och förlåtelse, finns det en djupare mening, som anses beröra den moderna människan på ett bättre sätt än den naiva bibeltron.

Men Hedenius håller inte med om detta, åtminstone inte i ”Tro och vetande”, där han visar att de moderna teologerna inte tror på sitt eget kristna budskap.⁴⁴ Det är märkligt att det skall behövas en ateist för att på allvar genomskåda och avslöja den modernistiska teologin. Alla möjliga biskopar

⁴² Ingemar Hedenius (1908-1982), professor i praktisk filosofi i Uppsala.

⁴³ https://sv.wikipedia.org/wiki/Ingemar_Hedenius#Tro_och_vetande

⁴⁴ I ”*Helvetesläran*” (1972) tycks Hedenius i viss mån ha ändrat sig och kritiserar där NT och dess lära om helvetet utifrån den modernistiska teologins synpunkter. Han anklagar präster och teologer för att de inte själva tror på läran om helvetet. Domprosten G. A. Danell (1908-2000, framstående luthersk teolog) skriver: ”I sin alltför blinda tro på de liberala bibelforskarnas förmenta resultat ställs han gång på gång inför svårigheten att avgöra vad som är äkta eller oäkta Jesusord. Men ju strängare orden är, desto säkrare anser han dem vara äkta. Det är förvisso ingen söt och mild Jesus-bild han tecknar. Nej, det är en otrolig hård och fanatisk profet, som vädjar till de små och förtryckta människornas revansch känslor mot de rika och mäktiga.” (Tidskriften *Biblicum* 1972/2)

och teologer trädde upp mot Hedenius, men eftersom de själva stod på en så vacklande grund kunde de inte besegra denne Goliat, när han i full rustning trädde upp och hädade Gud.

En vanlig, enkel kristen som tror på sin Bibel kan dock besegra honom genom sin barnatro. Den som har fått grundläggande kristen kunskap genom dopet och katekesen och som håller denna kunskap för sann och förtröstar på den, han är som en David, som med fem släta stenar i sitt koger och en enkel slunga får den väldige Goliat på fall. Detta kan ske eftersom Gud själv är på hans sida. En sådan kristen kan med lätthet uppfylla alla den lärde professorsn postulat och mer därtill.

Postulat 1. Han håller allt i Bibeln för sant.

Postulat 2. Han vittnar om sin tro för andra människor så att de förstår.

Postulat 3. Han litar på att Bibeln och dess budskap inte motsäger sig själv. Han vet att Gud är större än vårt förnuft och tror därför även på sådant som för förnuftet är omöjligt att fatta, t.ex. att Kristus verkligen är både Gud och människa i en person.

Vi lämnar nu för en stund det sorgliga kapitlet om den modernistiska teologin och alla dess irrvägar. Istället skall vi utifrån den bibliska uppenbarelsen se vad Gud själv lär om Kristus och frälsningen.

2. Biblisk kristologi

Rättfärdiggörelsen genom tron är Bibelns huvudlära. Men denna lära förutsätter några andra, viktiga läror. Det är lärorna om Gud, skapelsen, lagen, synden och Kristi person. Utan en rätt lära om dessa fem stycken kommer läran om rättfärdiggörelsen inte till sin rätt, jag den kommer att framställas felaktigt och detta leder i sin tur till andlig katastrof, precis som i den modernistiska teologin.

A. Läran om Gud. För att förstå frälsningen måste vi förstå att Gud enligt Bibeln är en Ande med alla de högsta egenskaper som kan tänkas. Gud är evig, Han har alltid funnits till. Han är oändligt mäktig, god, kärleksfull, förbarmande men också sträng, rättvis, straffande och fördömande mot synden och ondskan. Det allra högsta inom Gud är att hans väsen är Treenigheten. Han är en enda Gud, men i denna gudom finns tre åtskilda personer, Fadern, Sonen och Anden. Detta övergår vårt förnuft, och varje försök att förklara detta på naturlig väg är dömt att misslyckas.⁴⁵

B. Läran om skapelsen. Det finns mängder av mänskliga idéer om hur världsalltet har uppkommit. Somliga menar att världen är evig, andra att den är ett resultat av årmiljoners utveckling. Andra ser den som ett verk av många gudar. Men enligt Skriften har Gud skapat allting *av intet* inom en mycket kort tidsrymd, på sex dagar av samma längd som våra. Skapelsen är god. Guds intelligens är oändligt stor, och det är denna gudomliga makt och detta ofattbara förnuft, som med överlägsen skicklighet har skapat allting och som varje stund ser till att alltsammans fungerar. Bakom en storartad byggnad finns alltid en skicklig arkitekt och konstruktör. Så är det också med världsalltets otroligt fina konstruktion. Till skapelsen hör också en andlig, osynlig värld. Där finns änglarna, som är Guds sändebud, och som griper in och särskilt hjälper dem som förtröstar och tror på den ende, sanne Guden.

C. Läran om synden och lagen. Bibeln lär att en rad änglar syndade mot Gud och blev onda änglar. I spetsen för dem står Djävulen eller Satan (åklagaren). Han lockade sedan de första människorna, Adam och Eva, till synd. Genom detta förskräckliga syndafall har hela mänskligheten kommit under synden och Guds vrede. Så har döden kommit in i världen, och om ingen frälsning kommer, måste hela mänskligheten bli fördömd. Lagen är Guds vilja med oss människor. Den talar om vad vi är skyldiga att göra. Den finns inskriven i våra hjärtan (den naturliga lagen) och sedan uppenbarad i Skriften (10 Guds bud). Mose lag var en särskild lag till Israel i gamla förbundet, och stora delar av den gällde endast Israels folk till dess att Kristus skulle

---

⁴⁵ Treenigheten lärs tydligt i Bibeln i en rad klara bibelställen. Den är inte en konstruktion av kyrkan någon gång under 300-talet, utan en Guds uppenbarelse i Skriften. Jesus säger: Jag och Fadern är ett. Han säger också: döp dem i Faderns, Sonens och Den Helige Andes namn. Anden betecknas som den gudomlige Hjälparen. Redan i skapelsen fanns Fadern som skapade genom Ordet (Kristus) och Den Helige Ande, som svävade över vattnet.

komma. Men en del av denna lag är just 10 Guds bud, som finns på många ställen i Bibeln. Det är denna lag som dömer alla människor när de har syndat. Framför allt dömer lagen inte bara yttre gärningar utan själva hjärtat, roten till det onda (arvsynden). Lagens huvuduppgift är att visa människan att hon är en förlorad syndare.

D. Läran om Kristi person. Enligt Skriften har Gud i sin kärlek sänt sin ende Son för att frälsa världen från alla dess synder. Kristus (Messias) betyder den smorde, vilket syftar på att Han är smord av Guds Ande för att utföra sin frälsargärning. Enligt Bibeln kan också vi människor få den helige Ande, men Kristus är av evighet smord med Anden utan mått, d.v.s. Han är helt och fullt Gud, ett med Fadern och Anden. Denne Guds Son är evig. Han har alltid funnits. Han har samma makt och ära som Fadern och Den Helige Ande. Han kallas också Ordet (Logos) eftersom Gud har skapat världen genom Honom. För att Kristus skulle kunna frälsa världen lät Gud honom bli människa. ”Ordet blev kött och bodde ibland oss” skriver aposteln Johannes (Joh. 1:14). Detta kallar vi inkarnationen, att Kristus har kommit i köttet (in carne). Så är Kristus sann Gud av evighet och tillika sann människa, född av jungfrun Maria. Han måste vara sann människa för att kunna bli en verklig ställföreträdare för oss människor. Och han måste vara sann Gud för att hans verk skulle kunna gälla för hela mänskligheten. Så är Jesu Kristi person det allra största undret. Läran om Kristi person är av allra största vikt för rättfärdiggörelsen. Om Kristus inte är sann Gud och sann människa i en person är hela försoningen, den ställföreträdande tillfyllestgörelsen, förstörd och omintetgjord.

När grundlärorna tas bort

I en tid som i så hög grad präglas av den modernistiska teologin är det omöjligt att enbart tala om rättfärdiggörelsen genom tron utan att först inskräpa de nämnda grundlärorna. Man kan omöjligt göra som den svenske teologen *Gustaf Wingren*⁴⁶, som menar att lagen inte behöver predikas så att människor blir överbevisade om sin synd. Enligt Wingrens tankar är människor redan så tyngda och överhopade av bördor, att ingen ytterligare lagförkunnelse behövs. Den naturliga lagen förnekas och den moraliska lagen skall ej förkunnas som straffande och dömande. Människans situation avslöjas däremot, enligt Wingren, då evangeliet predikas. En sådan syn på lag och evangelium är katastrofal för läran om rättfärdiggörelsen. Den påminner starkt om de s.k. antinomernas lära på Luthers tid. I spetsen för dem stod Luthers egen lärjunge och nära vän, *Johan Agricola*.⁴⁷ Han menade att man i kyrkan endast skulle predika evangelium. I en stor skrift går Luther starkt till angrepp mot denna förskräckliga villolära.⁴⁸ Den är värre än påvedörets gärningsläror. Så länge lagen predikades där hade man i alla fall möjligheten att bli frälst när man fick höra evangelium. Men där ingen lag längre predikas blir evangelium utan all tröst och verkan. Det är som att ge medicin till någon som anser sig fullt frisk. En sådan person behöver ingen medicin och vill inte ta den. Att liksom Agricola och Wingren bara predika evangelium är som att ”kasta pärlor för svinen” (Matt. 7:6).

När den naturliga lagen tas bort kommer Guds allvar och stränghet i förhållande till synden också att försvinna. Sedan kan budskapet om frälsningen inte få sin rätta bakgrund. Vi ser detta i vår tid när den moderna, hedniska synen på livet upphöjs till högsta norm i samhället. Enligt Guds lag är det en synd att utsläcka mänskligt liv: Du skall icke dräpa. Endast överheten har rätt att straffa brottslingar till livet, särskilt när det gäller mycket allvarliga brott eller då landet behöver försvaras med hjälp av polis och militär. Men det är strängt förbjudet att utöver detta ta någons liv, t.ex. genom abort, självmord eller dödshjälp. Men när den moderna hedendomen breder ut sig mer och mer anses det snarast som en självklar rättighet att döda foster i moderlivet, att ta sitt eget liv eller göra det med hjälp av någon annan.

⁴⁶ Gustaf Wingren (1910-2000), professor i systematisk teologi (särskilt etik) i Lund. Wingren tog intryck av Barth och Cullman och omvärderade sin tidigare syn och stod sedan i skarp konfrontation mot den s.k. lundateologin (Aulén, Nygren, Bring). Se sv. wikipedia art. G. Wingren.

⁴⁷ Johan Agricola (1494-1566), uppträdde med antinomism omkring 1537. Luther skrev då skarpt mot honom. A. återkallade, men skrev senare den s.k. Augsburg interim till stor förgävelse. A. lämnade Sachsen och blev hovpredikant i Berlin.

⁴⁸ Wider die Antinomer, 1539

Vi ser också hur den naturliga lagen föraktas i synen på äktenskapet, kvinnans och mannens olika roller, homosexualitet m.m. När människor inte längre bryr sig om den naturliga lagen och tio Guds bud, kan de inte heller förstå Bibelns lära om synd och nåd.

Samma sak gäller när läran om skapelsen förnekas. Om allting har tillkommit av en slump eller genom evolution, eller på något annat sätt av sig självt, förnekar man den grundläggande läran om Gud själv. Även om man trots allt menar sig tro på ett högre väsen eller på Gud kan detta in vara Bibelns Gud, som har sänt sina profeter och apostlar och då särskilt Mose, som med gudomlig inspiration har skrivit om hur skapelsen gick till. Jesus själv lär oss att vi måste lyssna på lagen och profeterna. *"Lyssnar de inte till Mose och profeterna, så låter de sig inte övertygas ens om någon uppstår från de döda"* (Luk. 16:31). Om den bibliska skapelseläran förnekas blir följden att Bibelns inspiration också förnekas och därmed Jesu egen trovärdighet. Han kan då omöjligt vara Guds Son av evighet, som kommit för att frälsa världen. Så är de bibliska lärorna om Gud, skapelsen, lagen och synden *en nödvändig förutsättning* för läran om Kristus och om rättfärdiggörelsen. Om inte den första trosartikeln lärs rent och klart kommer också de andra artiklarna att med nödvändighet förvanskas och förnekas.

Detta gäller i synnerhet *läran om synden*. Genom hela kyrkohistorien går förnekelsen av syndens djup och allvar som en röd tråd, vilken också förstör läran om rättfärdiggörelsen. Människan vill inte erkänna sig som en förtappad syndare inför Gud. Hon vill alltid komma med något, om än så lite, som gör henne mer värdig i Guds ögon. Så står förnekelsen av syndens djup och allvar samman med all möjlig gärningslära. Detta kom tidigt in i fornkyrkan, och vi kan redan hos de s.k. apostoliska fäderna se tydliga tendenser till gärningslära. Detta var också förutsagt av Jesus och apostlarna. Så sade t.ex. Paulus till prästerna och biskoparna i Efesus:

Jag vet att när jag lämnat er ska rovlystna vargar tränga in bland er, och de kommer inte att skona hjorden. Ja, bland er själva ska män träda fram som förvränger sanningen för att dra över lärjungarna på sin sida. Var därför vakna... (Apg. 20:29ff)

I fornkyrkan uppstod så en mängd villolärare. Gemensamt för dem var i regel att de förändrade eller angrep någon av de nämnda huvudlärorna. Bland *ebioniterna* ville man ha lagen som frälsningsväg och senare vände sig *Pelagius*⁴⁹ mot läran om arvsyndens. Tack vara kyrkofadern *Augustinus*⁵⁰ kom dock Bibelns lära om syndens djup och allvar att försvaras och Pelagius lära övervanns. Men den dök upp snart igen i en ny form, *semipelagianism*, som Luther kraftfullt bekämpade under reformationen. Under senare tid var det framför allt de reformerta och andra svärmare som lärde att människan har förmåga till egen avgörelse inför Gud, men denna lära kom också in bland många lutheraner.

Kristologin är trons grund

När läran om Gud är ren och klar och när man lär rätt om skapelsen, synden och lagen kommer så det viktiga huvudstycket om Kristus själv, den bibliska kristologin. Denna lära är sedan det fundament som rättfärdiggörelsen vilar på. Vi kan med rätta säga att Bibelns huvudläror är framställningen om Kristi person och verk. När en förtappad och förkrossad syndare får höra om vem Jesus Kristus är och vad han har gjort för vår frälsning har han fått höra om den rätta vägen till himlen. Det står t.ex. om affärskvinnan *Lydia* att hon gick och lyssnade på Paulus undervisning vid bönestället vid floden. Vi förstår av Paulus många skrifter att han predikade lag och evangelium, om syndens allvar och nådens härlighet. Vad hände då? Jo, Lydia lyssnade och kom till tro. Det står: *"Herren öppnade hennes hjärta så att hon tog till sig det som Paulus predikade"* (Apg. 16:14). Gud verkar alltså förlåtelsen genom det predikade ordet. Samma sak ser vi lite senare i samma kapitel, då Paulus och Silas blivit kastade i fängelse. Fångvaktaren hör dem sjunga lovsånger och han måste ha blivit starkt berörd och på allvar börjat fundera över hur han själv levde. När så ett förskräckligt dunder hörs och fängelseportarna öppnas blir han så förskräckt att han tänker ta sitt liv. Han är rädd att fångarna flytt och att han själv skall bli avrättad. Han står inför dödens allvar och är nära att förtvivla. Men då ropar Paulus:

"Gör dig inte illa! Vi är här allesammans." Då bad han om ljus och rusade in och föll skräckslagen ner inför Paulus och Silas. Sedan förde han ut dem och frågade: "Herrar, vad

⁴⁹ Pelagius (c. 360 – 418), brittisk teolog, dömdes som villolärare av synoden i Kartago 418

⁵⁰ Augustinus av Hippo (354-430), berömd kyrkofader

ska jag göra för att bli frälst?" De svarade: "Tro på Herren Jesus så blir du frälst, du och din familj." Och de förkunnade Herrens ord för honom och för alla i hans familj. (Apg. 16:28-32).

Fångvaktaren blev inte hänvisad till egna gärningar eller långa förberedelser. Det var nog att lagen hade fört honom till förtvivlan och att han undrade över hur han skulle kunna bli frälst. Då förkunnar Paulus att ingenting mera behövs. Kristi verk är fullbordat. Fångvaktaren uppmanas enkelt att tro på detta faktum. Så blir han frälst i Kraft av Jesus Kristus och hans frälsande verk på korset. Han blir rättfärdiggjord genom tron allena.

Så vilar Bibelns huvudlära på läran om Kristi person och verk. Utan detta verk skulle Paulus inte haft någon frälsning att förkunna, och varken Lydia eller fångvaktaren hade haft något att tro på.

Tron är aldrig en tro rakt ut i luften. Tron har alltid ett objekt, och det objektet är Kristus och hans försoningsverk. Vi tror på en person, men att vi litar på Honom innebär också att vi förtröstar på det verk han har utfört för oss. Vi litar på det därför att vi tror Bibelns ord om vem Kristus är. Här duger inte den moderna teologins oklara föreställningar om Kristus. Det räcker inte med att framställa Kristus som en stor lärare. Han är inte bara en människa, i vilken Gud på ett särskilt sätt verkar. Det skulle kunna sägas också om alla profeter och apostlar, ja, om alla kristna som fått den helige Ande genom dopet och tron. Även om Jesus är den främste bland alla profeter och apostlar så skulle detta inte räcka till för att göra honom till Frälsaren. Bibeln lär oss att Han är Gud själv, ett med Fadern och Den Helige Ande. Det är endast på denna kristologiska bekännelse hela frälsningen vilar. Det är gudamänniskan Kristus som är kyrkans grund. När Petrus bekände detta vid Cesarea Filippi sade Jesus till honom:

"Salig är du, Simon, Jonas son, för det är inte kött och blod som har uppenbarat det för dig, utan min Far i himlen. Och jag säger dig: Du är Petrus, och på denna klippa ska jag bygga min församling, och helvetets portar ska inte få makt över den (Matt. 16:17f).

De romerska katolikerna menar då att klippan är påven eller påveämbetet och närmare bestämt biskopen i Rom, som de anser vara Petrus efterföljare genom en obruten kedja av påvar. Mot detta talar framför allt Petrus egen bekännelse. Den lyder:

Du är Messias, den levande Gudens Son (v. 16).

Denna bekännelse, att Jesus verkligen är Messias, Kristus, den evige Guden själv, den levande Gudens Son, är den klippa på vilken den kristna kyrkan vilar. Med utomordentlig skärpa fastslås detta i våra lutherska bekännelseskrifter:

Vad beträffar ordet: På denna klippa skall jag bygga min kyrka, är det visst, att kyrkan icke är byggd på en människas anseende och myndighet, utan på den tjänst och det ämbete, som framgår samma bekännelse som Petrus, varigenom han förkunnade att Jesus är Kristus, Guds Son.⁵¹

Och på ett annat ställe i Skriften bekräftas denna lära:

Ni är uppbyggda på apostlarnas och profeternas grund, där hörnstenen är Kristus Jesus själv. I honom fogas hela byggnaden samman och växer upp till ett heligt tempel i Herren, och i honom blir också ni sammanbyggda till en boning åt Gud genom Anden (Ef. 2:20ff).

Klippan, hörnstenen är Kristus, Guds evige Son. Alla som tror på honom blir levande stenar i hans kyrka, som är hans kropp. Det är en Guds boning där den Helige Ande bor. Läran att klippan skulle vara Petrus (= biskopen i Rom) är både farlig och falsk.

För det första överlämnas inte nycklamakten bara till Petrus, utan till alla apostlarna. För det andra är det bibliska ämbetet inte knutet till någon viss plats, utan skall vara överallt där evangelium förkunnas rent och klart och sakramenten förvaltas i enlighet med Kristi instiftelse. För det tredje är det inte Petrus som person, som är klippan, utan den bekännelse Petrus å alla apostlarnas och hela kyrkans vägnar uttalar: *Du är Messias, den levande Gudens Son*. För det fjärde kan påven inte vara klippan när han lär falskt om rättfärdiggörelsen och förnekar Skriften allena som grund för all lära. Till samme Petrus säger ju Kristus strax därefter, när han kommer med ett falskt förslag: *Gå bort från mig, Satan! Du vill få mig på fall, för dina tankar är inte Guds utan människors* (Matt. 16:23). Så fortsätter också bekännelseskrifterna lite längre fram med hur kristna bör förhålla sig när påven uppträder som den falske Petrus:

⁵¹ SKB, s. 344ff, Trigl. 510, 25

Då det förhåller sig på detta sätt, böra alla kristna undvika att befatta sig med påvens gudlösa lära, hädelser och orättfärdiga grymhet. De böra i stället undfly och fördöma påven med hans anhängare såsom antikrists rike, såsom Kristus har befallt: "Tag er till vara för falska profeter."⁵²

Kristologin måste bygga på Skriften allena

Många tror att kristologin är någonting som gradvis vuxit fram i fornkyrkan, så att man från början bara hade en kort bekännelse, men sedan tillfogade fler och fler lärosatser. Kristologins utsagor i bibeltexten utgörs ju av korta, enkla bekännelser som Petrus bekännelse ovan: *Du är Messias, den levande Gudens Son*. Från denna tycks det vara ett långt steg till den athanasianska trosbekännelsen, som omfattar två hela sidor i bekännelseskrifterna⁵³ eller till de ekumeniska kyrkomötenas beslut, vilka är mycket omfattande.

Men det är vilseledande om man tror att det är själva den kristna läran som utvecklats. I själva verket är det så att hela kristologin finns tydligt och klart utformad i de bibliska skrifterna. Kristologin i sig är inte så omfattande, utan kan uttryckas kort och koncist i några få satser. När man t.ex. läser Johannesevangeliet och sammanställer vad som där sägs om Jesus Kristus får man en tydlig och klar kristologi. Låt oss ta några ställen hos Johannes och se vad som lärs där.

Redan ett litet urval texter ger en mäktig bild av Jesus som Guds Son, världens Frälsare, ett med Fadern och Den Helige Ande. Efter varje ställe ges en kort kommentar.

I begynnelsen var Ordet, och Ordet var hos Gud, och Ordet var Gud. Han var i begynnelsen hos Gud. Allt blev till genom honom, och utan honom blev ingenting till av det som är till (Joh. 1:1-3). //Kristus är evig Gud.

Det sanna ljuset, som ger ljus åt alla människor, skulle nu komma in i världen (1:10). //Kristus skulle bli människa för att ge ljus åt människorna i mörkret (frälsning från synden)

Och Ordet blev kött och bodde bland oss, och vi såg hans härlighet, den härlighet som den Enfödde har från Fadern. Och han var full av nåd och sanning (1:14).//Kristus, sann Gud av evighet blev människa. Inkarnationen.

Ingen har någonsin sett Gud. Den Enfödde, som själv är Gud och i Faderns famn, han har gjort honom känd (1:18).//Endast genom Kristus som själv är sann Gud, lär vi känna Gud, Fadern.

Se Guds Lamm som tar bort världens synd! Det var om honom jag sade: Efter mig kommer en man som är före mig, för han var till före mig (1:29f).//Försoningen av hela världen synd utförs här i tiden av den Evige, Guds Son, som var till av begynnelsen.

Johannes vittnade och sade: *"Jag såg Anden komma ner som en duva från himlen och stanna över honom. Jag kände honom inte, men han som sände mig att döpa i vatten sade till mig: Den du ser Anden komma ner och stanna över, han är den som döper i den helige Ande. Jag har sett det och vittnat: han är Guds Son."*(1:32ff) //Treenigheten.

"Vi har funnit honom som Mose skrev om i lagen och som profeterna skrev om – Jesus, Josefs son från Nasaret."(1:45) //Jesus är Messias, förutsagd i GT:s skrifter.

"Jag säger er sanningen: Ni ska få se himlen öppen och Guds änglar stiga upp och stiga ner över Människosonen." (1:51) //Sann Gud, tillbedd av änglar och samtidigt människoson, sann människa.

Värden smakade på vattnet, som nu hade blivit vin... Detta var det första av de tecken som Jesus gjorde. Han gjorde det i Kana i Galileen och uppenbarade sin härlighet, och hans lärjungar trodde på honom. (2:9ff) //Jesus gör gudomliga under genom sin härlighet.

Jesus sade: "Riv ner det här templet, så ska jag resa upp det på tre dagar." ... Men templet han talade om var hans kropp. När han sedan uppstod från de döda kom hans lärjungar ihåg att han hade sagt detta, och de trodde på Skriften och på ordet som Jesus hade sagt (2:19ff).// Jesus förutsäger sin död och uppståndelse på tredje dagen.

Han visste själv vad som fanns i människan (2:25). // Jesus är allvetande.

⁵² SKB, s. 348, Trigl. 516, 41

⁵³ SKB, s. 48-50, Trigl. 30-33

Ingen har stigit upp till himlen utom den som kom ner från himlen, Människosonen som är i himlen (3:13).//När Kristus blivit människa är han för alltid närvarande överallt. Fastän han stigit ner är han samtidigt i himlen (1917 översätter felaktigt: "som var i himlen").

Så älskade Gud världen att han utgav sin enfödde Son, för att var och en som tror på honom inte ska gå förlorad utan ha evigt liv (3:16).//Frälsningsverket för hela världen utförs av Guds evige Son, Jesus Kristus.

(Johannes döparen sade om Jesus:) Den som kommer från himlen är över alla (3:31).//Fastän Jesus är en människa är han samtidigt Gud, över alla.

Den som Gud har sänt talar Guds ord, för Gud ger Anden utan begränsning. Fadern älskar Sonen och har lagt allt i hans hand. Den som tror på Sonen har evigt liv. Den som inte lyder Sonen ska inte se livet, utan Guds vrede blir kvar över honom (3:34ff).//Treenigheten: Fadern, Anden, Sonen. Jesus har Anden utan mått, utan begränsning. Han är Gud, som ger evigt liv.

Jesus sade till kvinnan vid brunnen: "Den som dricker av det här vattnet blir törstig igen. Men den som dricker av det vatten jag ger honom ska aldrig någonsin törsta. Det vatten jag ger blir en källa i honom med vatten som flödar fram till evigt liv" (4:14).//Jesu gåva är det eviga livet genom den Helige Ande, vilket han ger var och en som tror.

Gud är Ande, och de som tillber honom måste tillbe i ande och sanning." Kvinnan sade till honom: "Jag vet att Messias ska komma, han som kallas Kristus. När han kommer ska han berätta allt för oss." Jesus sade till henne: "Det Är Jag, den som talar med dig." (4:24ff). //Jesus bekänner själv att han är Messias, det gudomliga JAGET, יהוה HERREN.

Många fler kom till tro på grund av hans ord, och de sade till kvinnan: "Nu tror vi inte bara på grund av vad du har sagt. Vi har själva hört, och vi vet att han verkligen är världens Frälsare" (4:41f).//Jesus är verkligen Messias, Frälsaren av hela världen.

Jesus sade: "Jag säger er sanningen: Sonen kan inte göra något av sig själv, utan bara det han ser Fadern göra. Vad Fadern gör, det gör också Sonen. (5:19) //Fadern och Sonen är ett, en enda Gud.

För liksom Fadern uppväcker de döda och ger dem liv, så ger också Sonen liv åt vilka han vill (5:21).//Både Fadern och Sonen gör gudomliga gärningar. Båda personerna är därför Gud, en enda Gud.

Jag säger er sanningen: Det kommer en tid, och den är redan här, när de döda ska höra Guds Sons röst, och de som hör den ska få liv. För liksom Fadern har liv i sig själv, har han också låtit Sonen ha liv i sig själv. Och han har gett honom makt att hålla dom, eftersom han är Människosonen (5:24-27). //Kristus är liksom Fadern den som har liv i sig själv, den evige, och Han är liksom Fadern domaren. Som människa skall han sitta på domstronen.

Ni forskar i Skrifterna, för ni tror att ni har evigt liv i dem. Det är just de som vittnar om mig, men ni vill inte komma till mig för att få liv (5:39f).//Hela Skriften vittnar om Kristus.

Hade ni trots Mose skulle ni tro på mig, för det var om mig han skrev. Men om ni inte tror hans skrifter, hur ska ni då kunna tro mina ord? (5:46f) //Man måste tro på Skriften för att kunna tro på Jesus Kristus.

Jesus svarade: "Jag är livets bröd. Den som kommer till mig ska aldrig hungra, och den som tror på mig ska aldrig någonsin törsta" (6:35).//Jesu gåva är det eviga livet. Endast tron på Honom släcker den djupaste törsten, syndanöden.

Jag är det levande brödet som har kommit ner från himlen. Den som äter av det brödet ska leva i evighet. Och brödet som jag ger är mitt kött, för att världen ska leva (6:51). //Kristi kropp, hans mänskliga natur är ett med den evige Guds Son, som kommit från himmelen.

De ord som jag har talat till er är Ande och liv (6:63). //Den Helige Ande, Gud själv, talar genom Jesu ord.

Ingen kan komma till mig om han inte får det givet av Fadern (6:65). //Tron på Kristus är en gåva från Fadern genom den Helige Ande.

Men jag har inte kommit av mig själv, utan det finns en som är sann och som har sänt mig. Honom känner ni inte. Jag känner honom, för jag är från honom och han har sänt mig (7:28f). // Endast genom Jesus Kristus kan man lära känna Fadern, ty Kristus är ett med Fadern.

Jag är världens ljus. Den som följer mig ska inte vandra i mörkret utan ha livets ljus (8:12).//Frälsningens ljus är till för hela världen och vi kan endast få del av det genom Kristus Jesus.

Ni är nerifrån, jag är från ovan. Ni är av den här världen, jag är inte av den här världen. Det var därför jag sade till er att ni kommer att dö i era synder. För om ni inte tror att Jag Är, ska ni dö i era synder (8:23f). // Utan tron på Jesus är vi döda i synden. Jesus är kommen från ovan, från Gud själv och Han är själv det gudomliga JAGET יהוה HERREN

Jesus svarade: Jag säger er sanningen: Jag Är, innan Abraham fanns (8:58). // Jesus bekänner själv att han är Messias, som fanns före Abraham, han är JAG ÄR, יהוה, HERREN.

Fadern älskar mig därför att jag ger mitt liv för att sedan ta det tillbaka. Ingen tar det ifrån mig, utan jag ger det av fri vilja. Jag har makt att ge det, och jag har makt att ta tillbaka det. Det budet har jag fått av min Far (10:17f). // Jesus bestämmer som Gud själv när han skall dö och när han skall uppstå. Han ger frivilligt sitt liv för världens synd.

Mina får lyssnar till min röst, och jag känner dem, och de följer mig. Jag ger dem evigt liv. De ska aldrig någonsin gå förlorade, och ingen ska rycka dem ur min hand. Min Far som gett mig dem är större än allt, och ingen kan rycka dem ur min Fars hand. Jag och Fadern är ett (10:27ff). // Jesus är Gud på samma sätt som Fadern. Som Gud är han inte underordnad Fadern, endast som människa.

Jag är uppståndelsen och livet. Den som tror på mig ska leva om han än dör, och den som lever och tror på mig ska aldrig någonsin dö (11:25f). // Guds gåva genom Kristi verk är kroppens uppståndelse och evigt liv.

Jesus sade: "Far, förhårliga ditt namn!" Då kom en röst från himlen: "Jag har förhårligat det, och jag ska förhårliga det igen (12:28). // Faderns röst från himlen bekräftar att Jesus verkligen är Guds Son, den som har gudomlig härlighet. Fadern och Sonen är ett, i en och samma Gudsom."

När jag blivit upphöjd från jorden, ska jag dra alla till mig." Detta sade han för att ange på vilket sätt han skulle dö (12:32f). // Kristi korsfästelse förutsägs. Han skall upphöjas, hängas upp på trä. Därigenom har han lossat alla syndens bojor, så att Han dra alla till sig genom tron. Endast en människa kan lida och dö. Endast Gud kan dra alla till sig. Kristus är både Gud och människa, och som gudamänniskan har han försonat hela världen.

Så sade Jesaja därför att han såg hans härlighet och talade om honom (12:41) // Alla profeterna vittnar om Messias, vars härlighet de såg framför sig. Den de vittnade om var Jesus.

Jesus ropade: "Den som tror på mig, han tror inte på mig utan på honom som har sänt mig. Och den som ser mig, han ser honom som har sänt mig. Jag har kommit till världen som ett ljus, för att ingen som tror på mig ska bli kvar i mörkret" (12:44ff). // Att tro på Gud är att tro på Jesus Kristus. Det finns ingen annan väg ut ur syndens mörker. Människan Jesus Kristus är sann Gud, som vi tror på.

Vad ni än ber om i mitt namn ska jag göra, för att Fadern ska bli förhårligad i Sonen. Om ni ber om något i mitt namn, ska jag göra det (14:13f). // En rätt bön sker i Jesu namn. Fadern hör alla våra böner för Sonens skull, för Kristi ställföreträdande verks skull.

Och jag ska be Fadern, och han ska ge er en annan Hjälpare som ska vara hos er för alltid: sanningens Ande (14:16f). // Treenigheten. Den Helige Ande är ett med Fadern och Sonen. Anden är evig, ty han är hos de kristna för alltid och han var redan med i skapelsen. Han talar Sanningen genom sitt ord.

Men när Hjälparen kommer som jag ska sända er från Fadern, sanningens Ande som utgår från Fadern, då ska han vittna om mig (15:26). // Allt Jesus säger är sanning, ty han talar den Helige Andes ord. Så vittnar Fadern, Sonen och Anden genom Guds Ord.

Men när han kommer, sanningens Ande, då ska han leda er in i hela sanningen... Han ska förhårliga mig, för han ska ta av det som är mitt och förkunna för er. Allt som Fadern har är mitt. Därför sade jag att han ska ta av det som är mitt och förkunna för er (16:13ff). // Anden vittnar om Sonen, Kristus, och dennes försoningsverk. Anden förhårligar Kristus. Kristus har allt som Fadern har. De tre personerna, Fadern, Sonen och Anden är ett, en enda Gud.

"Far, stunden har kommit. Förhårliga din Son, så att Sonen kan förhårliga dig. Du har gett honom makt över alla människor, för att han ska ge evigt liv åt alla dem som du har gett honom. Och detta är det eviga livet: att de känner dig, den ende sanne Guden, och den som du har sänt, Jesus Kristus. Jag har förhårligat dig på jorden genom att fullborda det verk som du gav mig att utföra. Far, förhårliga nu mig med den härlighet som jag hade hos dig innan världen var till (17:1-5). // En mäktig bekvännelse till Faderns och Sonens eviga gudsom. Kristus hade sin härlighet innan världen var till, av evighet.

Jesus, som visste om allt som skulle hända honom, gick ut och frågade dem: "Vem söker ni?" (18:4) // Jesus är allvetande. Alltså är han Gud.

Mitt rike är inte av den här världen... Pilatus sade: "Du är alltså kung?" Jesus svarade: "Du själv säger att jag är kung. Därför är jag född och därför har jag kommit till världen, för att vittna om sanningen (18:36f). // Jesus är hela världens konung. Med sin Ande vittnar han genom ordet om sanningen.

Då tog Pilatus Jesus och lät gissla honom. Soldaterna flätade en krona av törne och satte på hans huvud och klädde honom i en purpurröd mantel. Sedan gick de fram till honom och sade: "Var hälsad, judarnas kung!" och slog honom i ansiktet (19:1ff). // Jesus led som en sann människa med outhärlig smärta för hela världens synd.

De tog med sig Jesus, och han bar själv sitt kors och kom ut till det som kallas Döds-kalleplatsen, på hebreiska Golgata. Där korsfäste de honom, och tillsammans med honom två andra, en på var sida med Jesus i mitten (19:16ff). // Jesus led på korset med samma natur som vi, men samtidigt som Guds Son.

När Jesus hade fått ättikvinet, sade han: "Det är fullbordat." Och han böjde ner huvudet och överlämnade sin ande (19:30). // Jesus dog på korset för hela världens synd. Men han dog som Guds Son, som frivilligt gav upp sin ande. "Om det inte var Gud som dog på korset är vi förlorade" (Luther).

Men när de kom till Jesus och såg att han redan var död, krossade de inte hans ben. I stället stack en av soldaterna upp hans sida med sitt spjut, och genast kom det ut blod och vatten (19:33f). // Jesus var verkligen död, inte skendöd. Kristi verk var fullbordat för hela världen.

Vid platsen där Jesus hade blivit korsfäst låg en trädgård, och i trädgården fanns en ny grav där ännu ingen hade blivit lagd. Där lade de Jesus (19:41f). // Jesus begravdes med sin mänskliga kropp så att vi med våra kroppar skulle kunna uppstå ur våra gravar.

Men Maria stod utanför graven och grät. När hon gråtande lutade sig in i graven, fick hon se två änglar i vita kläder sitta där Jesu kropp hade legat, den ene vid huvudändan och den andre vid fotändan. De frågade henne: "Kvinna, varför gråter du?" Hon svarade: "De har tagit min Herre, och jag vet inte var de har lagt honom." När hon hade sagt det, vände hon sig om och såg Jesus stå där, men hon förstod inte att det var han. ... Jesus sade till henne: "Maria." Då vände hon sig om och sade till honom på hebreiska: "Rabbuni!" – det betyder lärare. Jesus sade till henne: "Rör mig inte, för jag har inte stigit upp till Fadern än. Men gå till mina bröder och säg till dem att jag stiger upp till min Far och er Far, till min Gud och er Gud." Maria Magdalena gick då och berättade för lärjungarna att hon hade sett Herren och att han hade sagt detta till henne (20:11-18). // Jesus uppstod kroppsligen på den tredje dagen. Han förklarade därmed att hela världens synd är försonad och att vi därför är rättfärdiggjorda, ty ingen synd fanns längre kvar hos den uppståndne Kristus. Den som uppstod är verkligen vår broder Jesus Kristus, sann människa och sann Gud.

På kvällen samma dag, den första veckodagen, var lärjungarna samlade bakom låsta dörrar av rädsla för judarna. Då kom Jesus och stod mitt ibland dem och sade: "Frid vare med er!" När han hade sagt detta visade han dem sina händer och sin sida. Och lärjungarna blev glada när de såg Herren (20:19f). // Jesus hade en verklig kropp av kött och blod. Samtidigt var han sann Gud och gick genom låsta dörrar med sin kropp. Han ger sin Frid, som han förvärvat genom sitt lidande och sin död.

Sedan sade han till Tomas: "Kom med ditt finger och se mina händer, kom med din hand och stick den i min sida. Och tvipla inte, utan tro!" Tomas svarade honom: "Min Herre och min Gud!" (20:27f) // Uppståndelsen är ett historiskt faktum. Det var faktiskt Jesu mänskliga kropp som uppstått. Men samtidigt är Han Gud, och Tomas bekänner detta.

Tidigt på morgonen stod Jesus på stranden, men lärjungarna förstod inte att det var han. Jesus sade till dem: "Mina barn, har ni inget att äta?" De svarade: "Nej." Han sade: "Kasta ut nätet på höger sida om båten, så ska ni få." De kastade ut nätet, och nu orkade de inte dra upp det för all fisken (21:4ff). // Den uppståndne Frälsaren gör under. Han är sann Gud. Men han stod där på stranden vid elden som sann människa. Lärjungarna såg honom, talade med honom.

Jesus sade till dem: "Kom och ät." Ingen av lärjungarna vågade fråga honom vem han var. De förstod att det var Herren (21:12). // Den uppståndne Jesus, människan vid elden och fiskarna är HERREN, den evige Guden.

Men Jesus hade inte sagt till honom (Johannes) att han inte skulle dö, utan: "Om jag vill att han ska vara kvar tills jag kommer, vad rör det dig?" Det är den lärjungen som vittnar om detta och har skrivit detta, och vi vet att hans vittnesbörd är sant (21:23f). //Aposteln Johannes vittnesbörd är sant, ty han är en Herrens apostel som vittnar om vad han själv hört och sett. Jesus har all makt i himmelen och på jorden, och han bestämmer allt med sin vilja.

Kyrkan bekänner Skriftens lära om Kristus

Redan den enkla översikten av bibelställen från Johannesevangeliet visar Skriftens djupa och överflödande vittnesbörd och undervisning om Treenigheten och om Jesus Kristus som sann Gud och sann människa, förenade i en person. Detta är ingenting som senare koncilier har hittat på. Vad kyrkan genom sina koncilier och bekännelser har gjort är att mot olika villfarelser avgränsa den bibliska sanningen från lögnen.

En av de första stora, farliga villolärorna i fornkyrkan var *gnosticismen*. Det var ett synkretistiskt system som blandade mänsklig filosofi – Platon, Aristoteles, Pytagoras m.fl. – med vissa bibliska tankar. Kyrkofäderna menade att gnosticismen kom från Simon Magern (Apg. 8) och den fanns uppenbarligen inom vissa judiska sekter. Inslag från österländska mysteriereligioner fanns också. De kyrkofäder som framför allt bekämpade gnosticismen var *Irenaeus*, *Tertullianus* och *Hippolytus*.⁵⁴ De försvarade den bibliska läran att den evige Logos, Kristus, verkligen hade blivit människa. Detta var något oerhört och omöjligt för gnostikerna. De såg världen som alltigenom dualistisk med en absolut motsats mellan ande och materia. Skapelsen sågs som något ont, skapad av en lägre gud. Människan måste frigöra sig från denna onda materia. Därför kunde de inte tänka sig att Logos verkligen blev människa. Logos kunde däremot bo i en människa för att frigöra hennes ande från materien. Gnostikerna räknade med en mängd abstrakta begrepp som sanning, vishet och förnuft, och dessa sågs som en slags självständiga hypotaser.

De som nådde fram till en högre vishet, *γνώσις*, var de som var utrustade med ande, *πνεύμα*. Kristus kunde inte ha haft någon verklig kropp, utan endast en *skenkropp*. Frälsningen bestod i upplysning. I detta schema fanns ingen plats för Krist död och kroppsliga uppståndelse. De gnostiska idéerna var mycket populära, och man kan förstå att denna mystiska vishetslära attraherade många, särskilt som den ofta förenades med en vacker och högtidlig kult. De främsta företrädarna för gnosticismen var *Satornil* (i Syrien o. 100-120), *Basilides* (i Egypten o. 125), *Valentinus* (i Rom 135-160) och *Marcion* (kom till Rom o. 140).⁵⁵

Utan att närmare gå in på alla dessa gnostiska villoläror kan vi konstatera, att de inte kunde acceptera att Kristus, Guds evige son, blev en verklig människa här i tiden. Människan Jesus kunde inte vara Gud, fick inte lov att vara Gud, ty det stred mot hela den gnostiska filosofin. Inkarnationen kunde inte ses som ett verkligt människoblivande, där Kristus i sin person upptog den mänskliga naturen. När gnostikerna därför försökte förena sin filosofi med kristendomen lade de in en annan mening bakom de bibliska orden, precis som vi tidigare såg att den moderna teologin gör i vår tid. Kristus, Logos, kunde inte heller vara en verklig person i gudomen, utan endast en abstrakt hypostas. Man räknade istället med att det finns mängder med s.k. eoner, som alla framgått ur gudomen. De bildar tillsammans den andliga världen, *πλήρωμα*, *pleroma*. Kristus och Anden ses då också som sådana eoner. Därmed faller givetvis den bibliska läran om Gud som den evigt Treenige.

Gnostikerna kunde tala fromt om Kristus, den evige Logos som tar sin boning i människan Jesus, men bakom dessa ord fanns inte alls Bibelns lära om den evige, treenige Guden, som är en enda Gud och samtidigt tre verkliga personer. Inte heller fanns den bibliska läran att Guds Son, den evige Logos verkligen antagit mänsklig natur, så att Kristus från och med avlelsen är helt och fullt Gud och samtidigt helt och fullt människa. Gnostikerna kunde inte heller förstå eller acceptera Kristi verk som det ställföreträdande lidandet i hela mänsklighetens ställe för att borttaga alla synder. Istället var för dem Logos och alla andra eoner där för att *upplysa* människorna att *frigöra* sig från *den onda skapelsen* och stiga upp till *ljusets värld*. Den yttre berättelsen om Jesu liv och verksamhet, hans lidande, död och uppståndelse, blev därför inom gnosticismen bara ett slags

⁵⁴ Irenaeus av Lyon (c. 130-202), Tertullianus från Berbien (c. 160-225), Hippolytus av Rom (c. 170-235)

⁵⁵ Hägglund, a.a., s. 18

parallelskeende till det egentliga, andliga skeendet. Eonen Kristus bor i en skenkropp, som han genom en slags andlig uppståndelse frigör sig från. Den bibliska tanken att Jesus Kristus för all evighet är och förblir människa är för gnostikerna absurd och orimlig. De förstår inte att Guds skapelse är god och att den är ett verk av den ende, sanne Guden. De förstår då inte heller att Jesu kroppsliga uppståndelse är beviset för att Kristus har burit hela världens synd, lidit och dött för hela mänskligheten och så bortskaffat synden så att vi skall bli helt renade från den, först genom tron och sedan genom våra kroppars slutgiltiga uppståndelse. Kyrkofadern *Irenaeus* som så ivrigt och kraftfullt bekämpade gnostikerna skriver:

Liksom alltså Kristus är uppstånden i köttets substans och visade märkena efter spikarna och öppningen i sin sida (Joh. 20:20, 25, 27) – det är märkena i köttet, vilket uppstod från de döda – så kommer han också att uppväcka oss, heter det, genom sin kraft (1 Kor. 6:14). Och vidare skriver aposteln till romarna: Men om dens Ande som uppväckte Jesus från de döda bor i er, så skall han som uppväckte Kristus från de döda också göra era dödliga kroppar levande (Rom. 8:2). Vilka är nu de dödliga kropparna? Är det kanske själarna? Men själarna är dock okroppsliga, åtminstone i jämförelse med de dödliga kropparna. ”Ty Gud inblåste livets ande i människans ansikte, och så blev människan en levande själ” (Gen. 2:7). Men livets ande är okroppslig. Det som kallas livets ande kan de inte utge för att vara dödligt. Därför säger också David: ”Min själ levandegör honom” (Ps. 21:31). Själens substans är ju också odödlig. Och de kan inte heller kalla anden för en dödlig kropp. Det som återstår, som man kan kalla en dödlig kropp, måste alltså vara köttet om vilket det heter att Gud skall göra det levande. Köttet dör nämligen och upplöses, men inte själen eller anden. Ty att dö är att förlora den levande rörligheten och för alltid vara utan andning, själ och medvetande och att återgå till det (stoftet) varur det (köttet) har uppstått. Men det kan inte själen göra, ty den är livets fläkt, och inte heller anden, ty anden är inte sammansatt utan enkel och kan inte upplösas. Anden är själv livet hos den som mottager den. Så blir det uppenbart bara en möjlighet kvar, nämligen att döden träffar köttet, som efter skiljandet från själen är utan andning och kvarlämnat livlöst och så småningom upplöser sig i jorden, varav det är kommet (Gen. 3:19). Detta är alltså dödligt, och om detta heter det: ”Han skall göra era dödliga kroppar levande”. Och därför heter det om köttet i första Korintierbrevet: ”Så är det också med uppståndelsen från de döda. Det sås i förgänglighet och uppstår i oförgänglighet (1 Kor. 14:36). Ty det som du sår, säger han ”blir inte levande om det inte först har dött” (v. 43).

Vi ser här hur viktigt det är för *Irenaeus* att Kristus verkligen är sann människa. Hans kött är inte någon skenkropp, utan en verklig kropp, i vilken Gud redan i skapelsen inblåste sin livsande. Så är människan en enhet av kropp (kött), själ och ande. När våra kroppar så kom under döden på grund av syndafallet blev vägen till Gud stängd. Men just genom att Jesus Kristus blev en sann och fullständig människa liksom vi med kropp, själ och ande, kan Han som vår ställföreträdare bringa försoning och öppna vägen till himlen. Men han gör detta som Gudamänniskan, med både gudomlig och mänsklig natur. Om Kristus inte vore *sann Gud* skulle han inte ha den gudomliga allsmakt som gör att försoningen räcker till för alla människor och att han verkligen hade makt att både ge sitt liv i döden och ta igen det. Då vore vi alla förlorade. Men om Kristus inte vore *sann människa*, lik oss i allting – bortsett från synden – skulle han inte kunna ha varit vår verkliga ställföreträdare och bära alla våra synder. Han skulle inte som en sann människa ha kunnat gå in under Guds lag och uppfylla den i vårt ställe. Han skulle inte heller genom sin uppståndelse ha kunnat göra oss delaktiga av en fullkomlig rättfärdighet, som han förvärvat i vårt ställe. Inte heller skulle Kristus ha kunnat vara en som av Fadern mottagit all makt i himlen och på jorden. Denna makt gavs honom ju som människa, så att han nu som tillbedjansvärd Gudamänniska tar sin boning i varje troende. För allt detta kämpade *Irenaeus* och hela raden av rättrogna kyrkofäder. Ingenting annat än en sann, biblisk lära om inkarnationen duger som förutsättning för hela frälsningsverket, tron, nådemedlen och sakramenten. Utan Kristi två naturer, oupplösligt och oskiljaktigt förenade i en person, dock utan varje sammanblandning, kan varken frälsning, helgelse, kyrka, uppståndelse och evigt liv finnas.

Den bibliska kristologin och bekännelsen

I Konkordieformelns åttonde artikel finns en utomordentligt fin och god sammanfattning av kristologin. Där citeras bl.a. *Luthers* ord om kristologins betydelse för försoningen. Han jämför försoningen med en vågskål, där vi och våra synder är i den ena skålen och Kristus i den andra.

”Vi kristna måste veta, att om Gud icke är med på vågen och bestämmer utslaget, vi i vår skål skulle sjunka och gå förlorade. Härmed menar jag: om det inte får heta, att Gud har dött för oss, utan bara en människa, så är vi förlorade. Men om Guds död och detta att Gud har dött läggs i vågskålen, så sjunker den och vi går i höjden som en lätt och tom vågskål. Men han kan väl också stiga upp och lämna sin vågskål. Men han kunde inte stiga ner i vågskålen utan att bli människa, lik oss, så att det kunde heta: Gud har dött, Guds lidande, Guds blod, Guds död. Gud kan visserligen till sin egen natur inte dö, men nu är Gud och människa förenade i en person. Därför heter det med rätta, att Gud dör, när den människa dör, som är ett med Gud eller en person med honom.”⁵⁶

Artikel åtta är skriven på grund av de reformertas förnekelse av Kristi sanna närvaro i nattvarden. Låt oss därför först titta närmare på denna. *Zwingli*⁵⁷ menade att Kristi mänskliga natur efter himmelfärden endast kan finnas på en begränsad plats. Därför kan den omöjligt samtidigt finnas i nattvarden bröd och vin när vi firar sakramentet. Kristi ord: *Hoc est corpus meum* (grek. τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου, detta är min kropp) måste därför förstås symboliskt. Redan *Carlstadt*⁵⁸ hade förnekat den sanna närvaron med ett liknande argument. Han menade att Kristus den första nattvarden med *hoc/τοῦτο*/detta måste ha syftat på sin egen kropp sittande eller liggande tillsammans med lärjungarna och inte på brödet. Senare försökte *Calvin*⁵⁹ förfinas argumenten och menade att Kristus verkligen är i brödet, fastän endast på ett andligt sätt för de troende. Kristi verkliga kropp kan inte heller för Calvin vara objektivt, fysiskt närvarande i brödet. Så förenas alla de reformerta i själva förnekelsen av den konkreta närvaron. Kristi kropp och blod kan omöjligt finnas i brödet på ett kroppsligt, massivt och reellt sätt. Även Calvin förnekar bestämt att icke-troende människor skulle äta Kristi kropp och dricka hans blod i sakramentet. Och de troende gör det bara på ett andligt sätt. För alla de reformerta är det en gemensam lära, att Kristi kropp efter himmelfärden endast kan vara i himlen på en bestämd plats. Därför är någon reell, verklig, konkret närvaro i nattvardsbrödet omöjlig.

Mot detta sätter Luther främst sitt huvudargument, att eftersom texten tydligt säger så, är Kristi kropp och blods närvaro i brödet och vinet ett faktum. Gud har talat, och då måste också Gud verka det som han tydligt och klart säger. Han säger om själva brödet: *detta* (brödet) är min kropp. Det finns därför ett Lutherskt ”hoc”, som tydligt och klart knyter Kristi kropp till brödet. Vi kan jämföra detta med den bibliska läran att människan Kristus är Gud. Detta innebär att Gud och människa i Kristus har ingått en alldeles unik förening, Guda-människan, en förening som vi kallar *unio personalis*, den personliga föreningen. På liknande sätt har nu brödet och Kristi kropp genom Guds mäktiga ord (konsekrationen, uppreparandet av Kristi instiftelseord) ingått en alldeles unik förening, nämligen *unio sacramentalis*, den sakramentella föreningen. I båda fallen är det två skilda materior, vilka genom Guds Ords tydliga lära kommer att utgöra en enhet. Gud och människa, vilka var för sig är helt olika och strängt åtskilda, bildar genom den personliga föreningen en enda person, Kristus. I och för sig är Kristi kropp något helt annat än brödet. Men genom Kristi ord: ”Detta är min kropp” kommer dessa båda att ingå och utgöra en sakramentell förening, så att allt som sker med brödet och vinet under nattvarden från och med konsekrationens orden också sker med Kristi kropp och blod. Detta var inte bara en anstöt för *Zwingli* och *Calvin* och de reformerta, utan också för *Melanchton*⁶⁰ och hans efterföljare, de s.k. *filippisterna*. När Luther lärde att Kristi mänskliga kropp i nattvarden är tillbedjansvärd på grund av att Kristi kropp är förenad med gudomen och härliggjord och reellt närvarande i brödet, kallade *Melanchton* detta för ἀρτολατρεία, brödtillbedjan.

Redan 1527 finns ett brev bevarat där *Filip Melanchton* till den näre vännen *Camerarius*⁶¹ riktar kritik mot Luthers starka framhållande av *unio sacramentalis*. Sådana brev skrev *Melanchton* i

⁵⁶ SKB, s. 640, Trigl. 1028, 44. Bekännelsen citerar ”*Von den Conciliis und Kirchen*” (Om koncilierna och kyrkan, sv. öv. av J. Lumme, Vasa 1994, s.116.)

⁵⁷ Huldrych Zwingli (1484-1531), schweizisk reformator

⁵⁸ Andreas Carlstadt (1c. 1480-1551), professor i Wittenberg, utvisades slutgiltigt 1528 och dog i Basel

⁵⁹ Jean Calvin (1509-64), fransk-schweizisk reformator, den reformerta kyrkans lärofader

⁶⁰ Philipp Melanchton (1497-1560), Luthers främste medhjälpare, professor i grekiska och teologi

⁶¹ Joachim Camerarius d.ä. (1500-74), tysk humanist, lärare vid universiteten i Tübingen och Leipzig

regel på grekiska och han uppmanade här mottagaren att förstöra brevet (vilket han tydligen inte gjorde). Kritiken återger ett samtal som Melanchton hade med Luther i Torgau och den paradox som Luther då använde när han talade om en blandning ($\sigma\mu\mu\iota\chi\epsilon\omega\varsigma$, *mixtio*) av brödet och Kristi kropp. I samtalet höll Luther starkt fast vid sin uppfattning, och Melanchton meddelade Camerarius att det inte tycktes gå att göra något åt saken. Luther har här använt en bild från kyrkofäderna, vilken han menade tydligt åskådliggjorde föreningen mellan Kristi kropp och brödet.⁶²

Det är här fråga om bilden av det glödgade järnet, vilket också Konkordieformeln använder.⁶³ Luther hävdade starkt att den fornkyrkliga bilden av det glödgade järnet är en lämplig bild av förhållandet mellan Kristi två naturer. Järn och eld är i sig oförenliga, men när järnet glödgas uppstår en förening där järnet med rätta kan sägas vara glödande eld. På grund av denna bibliska kristologi menade Luther att Kristi kropp i brödet är tillbedjansvärd. Men Melanchton var ej nöjd med denna bild. År 1530 skriver han om sin och Bucers ställning till sakramentet. Han fördömer då det glödande järnets bild, rakt i motsats till Luther. Filip skriver: ”*Transsubstantiationen och kroppens lokala närvaro i brödet förnekar vi. Vi förkastar också åsikten att kroppen är i brödet och vinet i kalken, eller att elden är i det upphettade järnet.*”⁶⁴

Melanchton kan inte heller acceptera Luthers sats ”*panis est corpus Christus*” (brödet är Kristi kropp). År 1551 skriver han att detta uttryck endast skall förstås som att ”med brödet och vinet framräcks och utdelas Kristi kropp och blod”. Istället för en lokal, fysisk bestämning av närvaron sätts orden ”*in usu*” (i bruket). Denna lära är ”nog för samvetet”.⁶⁵

Inte heller de lutherska ortodoxerna på 1600-talet lyckades i detta stycka helt och hållet följa Luther, trots att de menade sig ta avstånd från filippismen hos Melanchton. Så skriver t.ex. *Andreas Quenstedt*⁶⁶: ”*Den sakramentella föreningen sker inte annat än i utdelandet. Ty elementen, bröd och vin, blir inte förr medel för åtnjutande av Kristi kropp och blod förrän utdelandet kommer till med ätande och drickande.*”⁶⁷ Och *Aegidius Hunnius*⁶⁸ skriver: ”*Såsom brödet först är en gemenskap med Kristi kropp i ätandets akt och inte tidigare, så blir brödet först då sakramentellt förenat med kroppen när denna gemenskap och detta mottagande sker.*”⁶⁹ Så hänvisar Hunnius till det fall då en eldsvåda sker efter konsekractionsorden. Han menar att detta visar att Kristi kropp och blod först kan bli närvarande i receptionen, mottagandet.⁷⁰ Denna uppfattning har kallats receptionism, och finns genomgående inom 1600-talsortodoxin, vilket bl.a. Gunnar Edwardsson förtjänstfullt har visat.⁷¹

⁶² Tom G. A. Hardt: *Venerabilis & Adorabilis Eucharistia*, Uppsala 1971, s. 141

⁶³ SKB, s. 635, där det också betonas att begreppet *mixtio*, blandning med rätta kan användas i enlighet med kyrkofäderna, bara det förstås på rätt sätt.

⁶⁴ Hardt, a.a., s. 141

⁶⁵ Hardt, a.a., s. 143

⁶⁶ *Andreas Quenstedt* (1617-88), professor i Wittenberg, en av de främsta inom den senare ortodoxin, har med sitt stora verk *Theologia didactico-polemica sive systema theologicum* (1685) sammanfattat ortodoxin.

⁶⁷ ”*Haec ipsa vero sacramentalis unio no fit, nisi in distributione. Neque enim elementa, panis & vinum, efficiuntur corporis & sanguinis Christi media προσφερόμενα, priusquam accedente distributione ea manducantur et bibantur* (Systema, Cap VI, Sec. I, s. 1187) återgivet i G. Edwardsson, *Consecratio Practica*, Den lutherska ortodoxins konsekractionsuppfattning – en dogmhistorisk studie. Otryckt avh. 2014. s. 67.

⁶⁸ *Aegidius Hunnius* (1550-1603, professor i Marburg och Wittenberg, en av de främsta ortodoxerna

⁶⁹ ”*Sed quemadmodum panis est Koinonia Corporis Christi in ipso demum manducationis actu, et non prius: sic idem panis tum demum sacramentaliter unitur corpori, quando fit illa Koinonia atque sumptio* (Aeg. Hunnius, *Ariculus sive Locus*, s. 701ff; enligt Edwardsson, a.a., s. 34).

⁷⁰ C.F.W. Walther: *Americanisch-Lutherische Pastoraltheologie*, 2:a uppl. 1875, s. 174f

⁷¹ Edwardsson skriver: ”Så ser man alltså att den receptoriska uppfattningen utan begränsningar blev den dominerande alltifrån 1600-talet och flera århundraden framåt. Nattvardens konsekration har här alltså fått en annan och avvikande innebörd än den som förelåg i reformatorn Martin Luthers skrifter (a.a. s. 104).

Så är situationen den att de reformerta helt och hållet förkastade den sakramentella föreningen av Kristi kropp och blod med brödet och vinet. Melancton och filippisterna lärde visserligen en sakramentell förening, men inte en sådan nära och innerlig förening som Luther lärde. 1600-talsortodoxerna slutligen lärde att den sakramentella föreningen äger rum först i ätandets och drickandets akt (receptionism). En återgång till den ursprungliga, kraftfulla betoningen av Kristi kropps och blods närvaro i bröd och vin under hela den sakramentella handlingen - såsom Luther, gnesiolutheranerna och Chemnitz m.fl. lärde - föreligger dock numera på många håll.⁷²

Det skall här också sägas att den romerska katolicismen inte heller kunde acceptera satsen "brödet är Kristi kropp". *Thomas av Aquino*⁷³ kunde inte acceptera att två olika materior samexisterade. Därför måste brödets substans försvinna och ersättas av Kristi kropps substans. Därmed uppstår fenomenet att Tomas egentligen var en semi-kalvinist (Sasse). Luther menar dock att den romerska kyrkan i princip erkände den reella närvaron om än skolastikerna med sin filosofi har fördunklat den något. Med sin praktiska, folkliga framtoning och med sin liturgi är det klart för Luther att Rom ändå lär att bröd och vin är Kristi tillbedjansvärda kropp och blod, givetvis under förutsättningen att sakramentet firas med kommunikanter. Luther står inte som många tror någonstans mitt emellan de reformerta och Rom i nattvardsläran. Nej, Luther överbjuder även Rom i sin konkreta och massiva lära om Kristi tillbedjansvärda kropp och blod som verkligen är konkret närvarande i bröd och vin under hela nattvardshandlingen, från konsekrationen tills allt bröd och vin är förtärt. Inget av det konsekrerade får enligt Luther bli över, ty det vore också ett förakt och en förnekelse av att allt det konsekrerade verkligen är Kristi kropp och blod. Jesus säger ju om allt det konsekrerade: "*Tag och ät! Detta är min kropp, detta är mitt blod.*" Att då göra något annat med det överblivna är att gå ifrån instiftelseorden. Transsubstantiationsläran ser Luther som en mindre, teologisk felaktighet, men inte som en förnekelse av närvaron. En helt annan sak är det med de reformertas irrlära. De är sakramentsföraktare och sakramentsskändare, och i nattvardsläran uppenbara villolärare.

När nu de reformerta förnekar Kristi kroppsliga närvaro med förnuftsargument driver Luther framför allt sin huvudtes: Ordet är tydligt och klart, och vi måste rätta oss efter det även om förnuftet inte kan fatta det. De reformertas villfarelse är därför ett förnekande av Guds eget ord. Men dessutom förklarar Luther att Kristus mycket väl kan vara närvarande på olika sätt. Hans kropp kan vara närvarande på ett osynligt sätt överallt där nattvarden firas. De reformertas krav att det bara finns ett närvarosätt hos Kristus är ett mänskligt, filosofiskt krav. Dessutom står det klart, att Jesus Kristus efter inkarnationen är både Gud och människa, överallt där han är. Detta förnekas av de reformerta, som menar att Kristi mänskliga natur endast finns på en plats. Men Bibeln lär klart och tydligt att Gud och människa är ett i Kristus. Det finns därför ingen plats där gudomen är ensam utan den mänskliga naturen. Så finns det åtminstone tre olika närvarosätt för Kristi kropp:

1. Den lokala, synliga närvaron. Så gick han omkring på jorden, led, dog och uppstod och for upp till himmelen, och så skall han visa sig igen på den yttersta dagen.
2. Den speciella, osynliga närvaron i sakramentet men också när Kristi kropp gick genom gravstenen och de stängda dörrarna.
3. Allestädesnärvaron, där Kristi mänskliga natur alltid är med gudomen. Det finns ingen plats där inte Kristi kropp samtidigt är. Men denna närvaro är inte densamma som den i nattvarden, utan en slags outgrundlig närvaro där hela universum är i Gud och inför honom.

De reformerta kan inte acceptera punkt 2-3. Detta visar också att deras kristologi är högst bristfällig. De gör inte allvar av den personliga föreningen av Gud och människa i Kristus. Deras kristologi är i princip densamma som villoläraren *Nestorius*⁷⁴ i fornkyrkan. Mot honom uppträdde *Cyrellus*, som hade den rätta, bibliska läran.

Konkordieformeln behandlar därför kristologin i anslutning till nattvardsläran för att visa, att de reformertas förnekelse av nattvarden också innebär en förvrängning och en förnekelse av läran om Kristus. Man betonar, att Gud och människa i Kristus genom inkarnationen verkligen har

⁷² Se t.ex. Hermann Sasse: *Vom Sakrament des Altars*, Leipzig 1941, Tom G. A. Hardts ovan nämnda avhandling "Venerabilis..." (1971), Bjarne W. Teigen: *The Lord's Supper in The Theology of Martin Chemnitz*, Brewster, Mass. 1986 samt Jürgen Diestelmann: *Actio Sacramentalis*, Groß Oesingen 1996.

⁷³ Thomas av Aquino (o. 1225-84), högmedeltidens främste teolog, dominikan och filosof

⁷⁴ Nestorius (c. 381-451), patriark av Konstantinopel, förklarades som kättare vid konciliet i Efesus 431

ingått en ouplöslig förening. Denna förening kan inte liknas vid två lösa plankor, som har limmats ihop. Nej, föreningen skall snarast liknas vid bilden av det glödgade järnet, där eld och järn har ingått en mycket närmare förening. Zwinglis uppfattning liknade de två plankornas förening. Han menade att de två naturerna måste skiljas totalt från varandra, och för detta använde han begreppet *alleosis* (ung. *utbyte*). När det t.ex. sägs att Jesus Kristi blod renar oss från all synd, måste vi enligt Zwingli förstå att detta att rena från synd är något endast gudomen kan göra. Kristi blod som sådant kan inte rena från synd då det tillhör den mänskliga naturen. Därför skall "Kristi blod" bytas ut mot "Gud". Så skall man göra vid alla utsagor där något mänskligt sägs ha gudomliga egenskaper, och tvärtom där något gudomligt sägs ha mänskliga egenskaper. Detta var också typiskt för Nestorius, som t.ex. reagerade mot att man sade att Maria hade fött Gud och att hon därför var gudaföderskan.

Men Luther betonar med rätta, att Gud och människa har ingått en sådan förening i Kristus, att allt som sägs om den ena naturen verkligen gäller hela Kristi person. Ja, Kristi mänskliga natur har dessutom mottagit gudomliga gåvor så att Kristi kropp och blod verkligen i sig är tillbedjansvärda på grund av den personliga föreningen. Så går Luther tillbaka till Bibelns och fornkyrkans lära. Några citat ur bekännelsen:

På grund av denna personliga gemenskap och förening av de båda naturerna har Maria, den högtlovade jungfrun, fött icke blott och bart en människa, utan en sådan människa, som i sanning är Guds, den Allrahögstes, Son, såsom ängeln betygade. Han bevisade redan i moderlivet sitt gudomliga majestät på det sättet, att han föddes av en jungfru utan att henens jungfrulighet kränktes. Därför är hon i sanning Guds moder och har likväl förblivit en jungfru.⁷⁵

På grund av denna förening är den mänskliga naturen efter uppståndelsen från de döda upphöjd över allt skapat i himmelen och på jorden, vilket icke innebär något annat än att han helt och hållet avlagt tjänarekepnaden, men likväl icke den mänskliga naturen, utan denna behåller han i all evighet och har till sin antagna mänskliga natur införsatts i det fullkomliga ägandet och bruket av det gudomliga majestätet. Detta majestät hade han redan, då han avlades i moderlivet, men han utblottade sig själv därpå, såsom aposteln betygar, och han dolde det i förnedringens tillstånd, såsom doktor Luther förklarande säger, och brukade det icke alltid, utan endast då han ville. Men numera, då han icke blott såsom ett helgon gått till himmelen, utan – såsom aposteln betygar – farit upp över alla himlar, så uppfyller han i sanning allt och är icke blott såsom Gud utan även såsom människa allestädes närvarande och regerar överallt, från hav till hav och intill jordens ändar.⁷⁶

På grund av denna allmakt, som meddelats honom, kan han vara och är i kraft av sitt testamentes ord i sanning närvarande med sin lekamen och sitt blod i den heliga nattvarden, dit han genom sitt ord visat oss. Detta är icke möjligt för någon annan människa, emedan icke någon på detta sätt är förenad med den gudomliga naturen och införsatt i ett sådant gudomligt allsmäktigt majestät och välde i och genom en liknande personlig förening av de båda naturerna utom Jesus, Marias son, i vilken den gudomliga och den mänskliga naturen är personligen förenade, så att i Kristus "hela gudomens fullhet bor lekamligen", Kol. 2.⁷⁷

Bekännelsen citerar så Luthers skarpa ord mot villoläraren Zwingli, som med sitt *alleosis* förstör den bibliska läran totalt:

Zwingli kallar det alleosis, när något utsägs om Kristi gudomliga natur, men tillkommer hans mänskliga, eller tvärtom. T.ex. Luk. 24: "Måste inte Kristus lida detta för att så ingå i sin härlighet?" Här bedrar han oss med att Kristus skall uppfattas som den mänskliga naturen. Akta dig, säger jag, akta dig för denna alleosis. Den är ett djävulens bedrägeri, ty den framställer till sist en sådan Kristus, efter vilken jag inte mera vill kallas en kristen och som inte är eller verkar mer med sitt lidande och sitt liv än ett vanligt helgon. Ty om jag skall tro det, att endast den mänskliga naturen har lidit för mig, så är Kristus för mig en

⁷⁵ SKB, s. 636, Trigl. 1022, 24

⁷⁶ SKB, s. 636f, Trigl. 1022, 25

⁷⁷ SKB, s. 637, Trigl. 1024, 29

dålig frälsare, som själv kan behöva en frälsare. Det kan inte med ett ord sägas allt, vad djävulen vill anstifta med denna alleosis.⁷⁸

Det är alltså inte endast nattvardsläran som äventyras genom den reformerta villoläran, utan hela försoningen. Luther fortsätter:

Skulle nu den gamla trollpackan fru förnuft, alleosis' mormor, säga: gudomen kan ju inte lida och dö, så skall du svara: det är visserligen sant, men då den gudomliga och den mänskliga naturen i Kristus utgör en person, så tillskriver den heliga Skrift för denna personliga enhets skull åt den gudomliga naturen allt, som kommer den mänskliga naturen till del, och tvärtom. Så förhåller det sig i sanning, ty du måste ju säga: denna person (som betecknar Kristus) lider och dör. Nu är personen sann Gud. Därför är det riktigt att säga: Guds Son lider. Ty fastän den ena delen (om jag så får säga), nämligen den gudomliga naturen, inte lider, så lider dock i den andra delen, nämligen den mänskliga naturen, hela personen, som är Gud. Guds Son är i sanning korsfäst för oss, d.v.s. personen, som är Gud, ty denna (säger jag), personen, är korsfäst till sin mänskliga natur. ... Skulle alleosis förefinnas, såsom Zwingli lär, så måste Kristus ha två personer, en gudomlig och en mänsklig, eftersom han hänför Skriftens ord om lidandet endast till den mänskliga naturen och genomgående inte låter dem avse den gudomliga naturen. Men om Kristi verk är delat, så måste också hans person vara sönderdelad.⁷⁹

Bekännelsen inskräper sedan att Kristi mänskliga natur på grund av den personliga föreningen verkligen har mottagit gudomliga gåvor och egenskaper utöver vad den har i sig själv:

Ty det betygas mäktigt av den heliga Skrift och av de gamla fäderna med stöd av Skriften, att den mänskliga naturen i Kristus, därför att den är personligen förenad med den gudomliga naturen i Kristus, har – sedan den avlagt tjänareskepnaden och förnedringsgestalten och härliggjorts samt upphöjts till Guds majestäts och krafts högra sida – mottagit jämte och utöver sina naturliga och väsentliga egenskaper, som förblir, även särskilda, höga, stora, övernaturliga, outforskliga, utsägliga och himmelska prerogativ och företräden, bestående av majestät, härlighet, kraft och makt över allt, som nämnas kan inte blott i denna världen, utan även den tillkommande.⁸⁰

Vi anser och lär sålunda med den gamla, rättrogna kyrkan, såsom denna med stöd av den heliga Skrift förklarar denna lära, att den mänskliga naturen i Kristus mottagit detta majestät på det sätt, som kännetecknar den personliga föreningen, nämligen så, att då "gudomens hela fullhet" bor i Kristus – inte såsom hos heliga människor eller änglar utan – "lekamligen" såsom i sin egen kropp, denna gudom med allt sitt majestät, kraft, härlighet och verkan fritt, när och hur den vill, lyser fram i den antagna mänskliga naturen samt i, med och genom densamma, bevisar, uppenbarar och i verk ådagalägger sin gudomliga kraft, härlighet och verkan, såsom själen gör i kroppen och elden i det glödgade järnet. (Med sådana bilder har nämligen, såsom förut angetts, den gamla kyrkan sökt belysa denna lära.) Denna härlighet var under förnedringens tid dold och undanträngd, men nu efter avläggandet av tjänare-skepnaden framträder den fullkomligt, mäktigt och uppenbart för alla i himmelen och på jorden, och även vi skall i det tillkommande livet få skåda "hans härlighet" (Joh. 17:24) "ansikte mot ansikte" (1 Kor. 13:12).⁸¹

Den moderna "konservativa" kristologin

Vi har sett hur den moderna teologin har avlägsnat sig mer och mer bort från biblisk och luthersk kristendom. Kyrkans gamla tro att Skriften är inspirerad av den Helige Ande och därmed ofelbar och tillförlitlig i alla stycken trampas allmänt under fötterna av både teologer och

⁷⁸ SKB, s. 639, Trigl. 1026, 39

⁷⁹ SKB, s. 639f, Trigl. 1028, 41

⁸⁰ SKB, s. 641, Trigl. 1030, 51

⁸¹ SKB, s. 644f, Trigl. 1036, 64

kyrkoledare. Detta gäller tyvärr även många s.k. konservativa teologer. Så skrev t.ex. den svenske biskopen *Bertil Gärtner*⁸² om evangelisten Markus:

*Markus såg alltså på Jesu liv och lära i ljuset av sin tro. Därför gav han evangeliet en kristologisk klarhet, som inte funnits i verkligheten.*⁸³

I klartext: Den lära om Kristus som Markus framställer är en förfalskning. Den återger Markus egen, personliga uppfattning, men saknar stöd i verkligheten. Det är inte Jesu undervisning om sig själv, som Markus troget återger, inspirerad av den Helige Ande. Gärtner fortsätter:

*Det finns alltså en spänning i evangeliet mellan den historiska verklighetens mångtydbara detaljer och evangeliets tolkning av dem i trons ljus.*⁸⁴

Hur stor denna spänning är, får vi inte veta. Hos Bultmann var spänningen mycket stor, hos den konservativa Gärtner mindre. Men gemensamt för dem är att de skiljer mellan den historiska verkligheten och "kyrkans tro". Enligt Bibeln själv finns dock ingen skillnad alls mellan dessa båda. Kyrkan tror vad Jesus och apostlarna lär, övertygad om att allt är sant enligt det klassiska sanningsbegreppet.

Gärtner och andra teologer av samma slag får här ett stort problem när det gäller att avgöra hur troget budskapet är i förhållande till den historiska verkligheten. Gärtner skriver:

*Om man således försöker tolka kristologin och 'hemlighetsmotivet' i Markusevangeliet ... ställs man naturligtvis inför det svåra problemet hur Markus arbete med traditionerna som teolog och "redaktör" förhåller sig till den historiska verkligheten bakom dessa traditioner. I vilken utsträckning omböjde hans teologi den historiska verkligheten? Frågan är svår att besvara och åsikterna många.*⁸⁵

En sak slår Gärtner genast fast. Det kan inte vara fråga om någon *objektiv historieskrivning*. Så fort man kommer in på motiv och tänkande bakom personers handlande har man lämnat objektivitetens mark. Detta är förvisso sant när det gäller vanlig, mänsklig litteratur. Men i Markusevangeliet är det fråga om en av Guds Ande inspirerad skrift. Här går skiljelinjen. Även den bästa, mänskliga skrift uppvisar fel och brister och tolkningar som inte stämmer. Men den Heliga Skrift är enligt Jesus egen lära Guds uppenbarade ord. Teologer som inte erkänner och tror detta, kommer att behandla Bibeln på ett felaktigt sätt och de får de resultat de utgår ifrån. De menar att Bibeln skall behandlas som en rent mänsklig bok, och finner då också att evangelister och apostlar, profeter och Jesus själv måste ha misstagit sig. De liberala teologerna menar att dessa misstag finns så gott som överallt, medan de konservativa som Gärtner menar att misstagen inte är så många, men att de givetvis finns och måste finnas. Gärtner skriver:

*Markus var säkerligen inte medveten om denna distinktion mellan yttre historia och tolkad historia, men för oss är det nödvändigt att betrakta evangelierna från denna utgångspunkt. ... För Markus var det således nog att säga att 5000 män blivit bespisade genom några få bröd. Hur det skedde, en ingående förklaring hur detta kunde äga rum, var utanför hans intresse.*⁸⁶

Är inte det enkla svaret att Markus trodde att det var Guds under som skedde? Detta var Markus högst intresserad av och han berättar därför om det märkliga undret, som Jesus i sin gudomliga makt utförde. Men den moderna teologin tror inte på undret och kan inte räkna med undrets verklighet som ett historiskt faktum. Därför utgår man ifrån att det finns en skillnad mellan evangelisternas berättelser och deras historiska sanningshalt. Som ett annat exempel på hur en teolog som Gärtner resonerar anges här stycken ur hans utläggning av Jesu tillfångatagande i Getsemane (Mark. 14:43-52).

Hur mycket av denna perikop som tillhört en ursprunglig enhet och vad som tillfogats till denna är omstritt. Det bästa synes vara att uppfatta arresteringen, v. 43-36, avhuggandet av

⁸² Teol. dr. Bertil Gärtner (1924-2009), professor i Uppsala och Princeton, USA, biskop i Göteborg 1970-91

⁸³ B. Gärtner: Markus evangelium, Stockholm 1970, s. 33.

⁸⁴ Gärtner, a.a., s. 33

⁸⁵ Gärtner, a.a., s. 35

⁸⁶ Gärtner, a.a., s. 36

tjänarens öra, v. 47, och notisen om lärjungarnas flykt, v. 50, som den ursprungliga enheten (med ett eventuellt frågetecken efter v. 47). Till detta har sedan fogats Jesu ord till "skaran", v. 48-49, och den för Markusevangeliet unika traditionen om en okänd persons flykt, v. 51-52. ... En av "de närvarande" högg av örat på en av översteprästernas tjänare, v. 47. ... Lukas kompletterar i sin tur Markustraditionen genom att låta Jesus göra ett under, nämligen att hela tjänarens sår, 22:51. De flesta av dessa detaljer som lagts till är typiska drag i en traditions utveckling. Nästa avsnitt, v. 48-49, är ett självständigt traditionsstycke som utgörs av ett par Jesusord. Man står frågande inför deras plats i sammanhanget. Innehållet i Jesusorden är sådant, att Jesus borde ha yttrat dem vid ett annat tillfälle och riktat dem till dem som sänt arresteringsskaran, nämligen översteprästerna och de äldste, och inte till hopen av tjänare i Getsemane. Lukas har tydligen insett detta och försökt förbättra Markusversionen genom att tillägga, att översteprästerna och de äldste var närvarande i Getsemane och att det var dem Jesus tilltalade. Detta gör emellertid situationen bara värre, eftersom deras närvaro i örtagården är högst osannolik, Luk. 22:52. ... Den korta satsen "men detta skedde för att skrifterna skulle fullbordas" som avslutar Jesusorden, v. 49, liknar mest en reflektion från evangelistens sida.⁸⁷

Även om Gärtner personligen lutar åt att det mesta av evangeliernas berättelser är trovärdigt, innebär hans teologiska metod ändå att allting ifrågasätts. Hur mycket som skall anses som sant och hur mycket som är evangelistens egna tolkningar är en fråga om bedömning och sannolikhet. Utgångspunkten är att evangelisterna har arbetat som vanliga människor utan någon gudomlig inspiration. När en evangelist har tyckt att någonting är felaktigt har han lagt till något eget, som tyvärr kanske gjorde det hela "ännu värre". Någon lade till att fariséerna var i örtagården, fastän de i verkligheten inte var där. Teologen är den som måste reda ut härvan och försöka förstå vad som sannolikt har hänt och vad som är redaktionella tillägg eller enbart uttryck för fornkyrkans tro och inte för vad som faktiskt hände. Skillnaden mellan en s.k. konservativ teolog som Gärtner och en radikal som Bultmann är endast en gradskillnad. Utifrån denna s.k. historisk-kristiska metod kan vi aldrig bli vissa om vad som är Bibelns egen lära. Vi kan inte veta säkert vad Jesus har sagt och gjort, och därmed blir också hela kristologin osäker. I princip faller så hela kristendomen.

Om vi inte säkert kan lita på att evangelisternas berättelser är pålitliga, kan vi inte heller lita på att Jesus verkligen var sann Gud och sann människa. Därmed faller också Kristi verk för hela världen. Hur osäkert det hela blir för Gärtner själv framgår av följande citat:

Ville Jesus vara Messias eller var han endast en profet vars gestalt och läror helt omtolkades i urkyrkan, därför att man kommit att tro på honom som Guds Son? I motsättning till den radikala skolan inom dagens nytestamentliga forskning, som fränkänner Jesus allt messiasmedvetande, skulle jag vilja hävda att evagelietraditionerna ter sig obegripliga, om man inte får förutsätta att Jesus varit övertygad om att han kallats till att vara Messias. Det betyder inte att han från första början hade hela sin messianska kallelse klar för sig. Man får också förutsätta att hans tolkning av den messianska uppgiften utvecklades och fördjupades under de korta verksamhetsåren. Det synes mig vara den bästa lösningen på problemet om de olika kristologiska motiven i evangeliet att hänvisa till Jesu egen "teologiska utveckling."⁸⁸

Så tecknar Gärtner bilden av en Jesus som först såg som sin uppgift att "proklamera gudsriket". "Men resultatet av denna verksamhet var nedslående" (s. 32). Då utvecklas Jesus och kommer till en djupare insikt, vilket sker i andra delen av evangeliet: "Den andra delen förutsätter att Jesus börjat tänka i andra kategorier om sin messiasuppgift. Mot bakgrunden av det öde som han anade, förkastandet och döden, började han tolka sin uppgift i ljuset av tjänaregestalten i Jesajaboken." (s. 32). Markus har visserligen skrivit och redigerat detta, men det måste finnas en historisk kärna, menar Gärtner: "Den ovan skisserade utvecklingen som kan utläsas ur evangeliet synes mig inte bara vara en konstruktion från Markus sida utan utgör den historiska bakgrund som Markus kände till och som han utnyttjade när han nedtecknade evangeliet. (s. 33).

Den som vill tolka Gärtner positivt kan säga att Gärtner ändå accepterar mycket mer av den historiska kärnan än de radikala teologerna. Men man bortser då ifrån hur oerhört allvarligt det skulle vara om Gärtners kristologiska framställning vore sann. Då har Jesus Kristus från början

⁸⁷ Gärtner, a.a., s. 372ff.

⁸⁸ Gärtner, a.a., s. 32

inte haft en aning om varför han kommit till världen. Han har på ett obestämt sätt känt sig kallad i Johannes döparens efterföljd, men det hela går inget vidare. Resultatet är nerstående. Så har Jesus läst Jesaja och börjat ana, vad som är hans uppgift. Var finns här tron och övertygelsen om att Jesus ända från inkarnationen är helt och fullt Gud? Var finns 12-åringens visshet om att vara där hans Fader är? Varför skulle herdarna tillbedja barnet i krubban som Gud? Den utblottelse som denna kristologi tecknar är en total utblottelse på Kristi gudom, en fruktansvärd kenosisteologi. En Jesusgestalt, vars övertygelse ändras och utvecklas på Gärtners sätt kan inte vara Bibelns Kristus, kan omöjligt vara sann Gud och sann människa i en person.

Så är den kristologi som här framträder även hos s.k. konservativa teologer långt värre än många av villfarelserna på fornkyrkans och reformationens tid. Både Nestorius och Zwingli var dock övertygade om att Bibelns ord var inspirerade av Guds Ande. Deras villfarelse bestod i att de tolkade ordet fel. Men enligt Gärtner och den moderna teologin är själva bibelordet en rent mänsklig produkt som i bästa fall har en ganska hög halt av sanning. Det blir därför enligt den moderna teologin omöjligt att bygga kristendomens läror på säker grund. Jesus kanske har sagt si, kanske så. Vi vet inte om han själv var övertygad om vem han var, eller om han fortfarande bara anade vad som komma skulle. Så faller hela Bibelns lära om Kristus. Kvar finns bara berättelsen om en stor profet, som var ett geni och som alltmer kom fram till en övertygelse som han gick i döden för. Om han sedan uppstod eller ligger kvar i graven är ovisst. Evangelisternas skildringar av uppståndelsen är ju högst osäkra. Lärjungarna tolkade dock det hela i enlighet med "urkyrkans tro". Men vari består denna tro, om den inte bygger på historiska fakta och säkra utsagor av Kristus själv, Guds evige Son?

Det sorgliga resultatet av vår tids teologi, både den radikalt kritiska och den s.k. konservativa eller moderata blir att den för alltid har lämnat Ordets fasta grund. Denna teologi har ingen fast och bestämd lära om någonting och kan inte ha det. Den kännetecknas endast av det gamla uttrycket *παντα ρει* (*panta rei*, allt flyter). Denna teologi känner inte längre Guds skapelse av världen på sex dagar, den känner inte Guds orubbliga lag eller läran om synden och den eviga förtappelsen och den känner inte läran om Kristus som sann Gud och sann människa. Hela Kristi verk blir därför osäkert och ovisst, liksom läran om Kristi uppståndelse och himmelfärd. Så finns inte heller läran om rättfärdiggörelsen kvar, ty utan Bibelns fasta grund är den också borta. Om inte Kristus säkert är sann Gud och sann människa som levt och dött som vår ställföreträdare finns inte heller någon förlåtelse. Då finns inte heller den Helige Ande, tron, nådemedlen, kyrkan, bönen eller de dödas uppståndelse och det eviga livet. Så gör verkligen den moderna teologin skäl för biskop *Robinsons*⁸⁹ slagord: *Gud är död*.

Men Gud är inte död. Kristi kyrka skall bestå intill världens ände. I den sanna kyrkan finns tron på Guds uppenbarelse, Skriftens ord. I den sanna kyrkan tillbeds Kristus som sann Gud och sann människa. Därför bekänner den sanna kyrkan med Petrus:

"Du är Messias, den levande Gudens Son." Jesus sade till honom: *"Salig är du, Simon, Jonas son, för det är inte kött och blod som har uppenbarat det för dig, utan min Far i himlen. Och jag säger dig: Du är Petrus, och på denna klippa ska jag bygga min församling, och helvetets portar ska inte få makt över den."* (Matt. 16:16-18)

Klippan är Jesus Kristus. Han har försonat hela världen och lovat att var och en som tror på honom skall inte förgås, utan ha evigt liv. Denna fasta grund kan inte den moderna teologin eller någon annan villolära slå omkull. Så byggs Kristi kyrka liksom huset på hälleberget. Den moderna teologin däremot bygger "på lös sand". När det stormar kommer det huset att sopas bort och dess fall blir stort. Men Kristi kyrka blir bestående intill den yttersta dagen. Låt oss därför bedja, att vi genom tron på vår Herre, Jesus Kristus, sann Gud och sann människa, skall bli evigt frälsta och saliga.

Amen.

⁸⁹ Den anglikanske biskopen John A.T. Robinson (1919-93) gav 1963 ut den radikala boken "Honest to God" (Gud är annorlunda), vilket väckte en stor debatt, som har kallats "gud-är-död-debatten".

Förkortningar m.m.:

SKB = Svenska Kyrkans Bekännelseskriter, Stockholm 1957 (citaten lätt moderniserade)

Trigl. = Concordia Triglotta, St Louis, Mo. 1921

Bibelcitater i regel återgivna enligt Svenska Folkbiblens översättning 2015

Personregister

	<i>sid</i>		<i>sid</i>
	—		—
Agricola, Johan	15	Marcion i Rom	22
Appleby, R. Scott	1	Martensen, H. Lassen	7
Armstrong, Karen	1, 2	Marty, Martin E.	1
Augustinus av Hippo	16	Melanchton, Philipp	24
Barth, Karl	9-12	Nestorius	26, 31
Basilides i Egypten	22	Nitzsch, C. I.	7
Bengel, J. A.	6	Pelagius	16
Bengtsson, Elsa	8	Pfleiderer, Otto	8
Bultmann, Rudolf	2, 12, 29, 30	Philippi, Fr. A.	7
Calvin, Jean	24	Pieper, Franz	7
Camerarius, Joachim	24	Prenter, Regin	11
Carlstadt, Andreas	24	Quenstedt, Andreas	25
Danell, G. A.	13	Robinson, John A. T.	31
Dixon, A. C.	6	Roos, M. F.	6
Diestelmann, Jürgen	26	Rousseau, J.-J.	7
Dorner, I. A.	7	Sasse, Hermann	26
Edwardsson, Gunnar	25	Satornil i Syrien	22
Erasmus av Rotterdam	10	Stahl, F. J.	7
Gärtner, Bertil	29-31	Svensson, Axel B.	8
Hallesby, Ole	8	Söderblom, Natan	12
Hardt, Tom G. A.	11, 25, 26	Teigen, Bjarne W.	26
Hedegård, David	6, 9, 11, 12	Tertullianus	22
Hedenius, Ingemar	13f	Thomas, av Aquino	26
Hengstenberg, E. W.	7	Thomasius, G.	7, 8
Hippolytus av Rom	22	Torrey, R. A.	6
Hoenecke, Adolf	7	Twisten, A. Chr.	7
Hunnius, Aegidius	25	Valen-Sendstad, Olav	8
Hägglund, Bengt	3, 7, 8, 10-12, 22	Valentinus	22
Irenaeus av Lyon	22, 23	Vilmar, A.	7
Kliefoth, Th.	7	Voltaire, F.-M.	7
Kolmodin, Adolf	8	Walther, C. F. W.	7, 25
Luria, Isaac	2	Wingren, Gustaf	15
Luther, Martin	3, 8, 10, 15, 16, 21, 23-28	Zwingli, Huldrych	24, 27, 31
Löhe, W.	7		